

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

ФАКУЛТЕТ ЗА ЈАЗИЦИ, КУЛТУРИ И КОМУНИКАЦИЈА
МЕНАЏМЕНТ НА ОБРАЗОВАНИЕ

ПОСТДИПЛОМСКИ СТУДИИ – ВТОР ЦИКЛУС

- магистерски труд -

**УЧИЛИШТЕ ПО МЕРКА НА СЕКОЕ ДЕТЕ,
УЛОГАТА НА МЕНАЏМЕНТОТ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИТЕ
УСТАНОВИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Изработила:

Рената Сердоз

Ментор:

Проф. д-р Арафат Шабани

Тетово, февруари, 2019 година

СОДРЖИНА

ВОВЕД

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРИСКИ СОГЛЕДУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

I. Дефинирање на проблемот и на основните поими.....	7
1. Деца со посебни потреби.....	7
2. Училиште по мерка на секое дете.....	8
3. Менаџментот на воспитно-образовните установи.....	9
II. Историски преглед.....	10
1. Воспитание и образование на децата со посебни образовни потреби во Република Македонија.....	12
III. Законски регулативи за воспитанието и образованието на децата со посебни образовни потреби.....	13
IV. Инклузија во воспитно-образовната настава.....	16
1. Различни групи на децата со посебни потреби.....	17
V. Улогата и значењето на менаџментот во образованието.....	18
VI. Релевантни истражувања.....	21

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Предмет на истражувањето.....	25
2. Цел и задачи на истражувањето.....	26
3. Хипотези на истражувањето.....	28
4. Варијабли на истражувањето.....	29
5. Популација и примерок на истражувањето.....	30
6. Методи, техники и инструменти на истражувањето.....	31

7. Организација и тек на истражувањето.....	34
8. Обработка на податоците од истражувањето.....	34

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Интерпретација на резултатите од анкетањето на родителите.....	36
2. Интерпретација на резултатите од анкетањето на наставниците.....	52
3. Интерпретација на резултатите од анкетањето на директорите.....	67
4. Интерпретација на резултатите од интервјутото на дефектологот Марија Ангелевска.....	81

ЗАКЛУЧОК

БИБЛИОГРАФИЈА

ПРИЛОЗИ

ВОВЕД

„Дете со пречки во развојот е дете со посебни потреби,
а дете со посебни потреби е ДЕТЕ“
(Преземено од интернет-форум)

Училиштето по мерка на секое дете одговара на воспитно-образовен систем кој ќе одговори и ќе ги задоволи потребите, барањата и афинитетите на секој ученик. Овие воспитно-образовни установи им овозможуваат на децата со посебни образовни потреби или на децата со пречки во развојот да ги имаат истите права на воспитание и образование со другите.

Наставниот процес во овие воспитно-образовни установи се одвива според адаптирани наставни планови и програми, кои се прилагодени на видот и степенот на попреченоста на децата.

Притоа наставните содржини во различна мера се:

- модифицирани, односно тие се поедноставени,
- намален е обемот на знаења што треба да се усвојуваат, односно тие се редуцирани и
- се настојува да се усвојат основните знаења од учениците.

Воспитно-образовниот процес на децата со посебни потреби е интегрален, односно составен дел на целокупниот општествен воспитно-образовен систем и тој внимателно се планира врз општите определби и врз генералните принципи на воспитанието и образованието.

Денес во светот демократските земји се залагаат за што подобро воспитание и образование на новите генерации. За да нема поделеност и нерамноправност во вклучувањето на сите деца во воспитно-образовниот процес, тие голем акцент ставаат на организирањето образование на децата со соодветни пречки во развојот, кое ќе им ги даде потребните знаења. Сè поприсутни се залагањата за рамноправност, интеграција, инклузија, перманентност, прагматичност и за модернизација на воспитно-образовниот процес.

Современата научна литература и стручните собири кои ја елборираат оваа посебно чувствителна и исклучително значајна тематика, поткрепени со резултати од научни истражувања, се изјаснуваат и се залагаат за раното вклучување на децата со развојни проблеми и посебни образовни потреби, уште во предучилшниот воспитно-образовниот систем.

Посебно важна улога во овие установи има комуникацијата меѓу наставниот кадар и учениците. Позитивната и успешна интеграција меѓу нив е главен услов за прилагодување на учениците во училишниот систем и за адаптирање во новата средина. Притоа особено е важно наставникот да ги познава учениците, нивните потреби, барања и афинитети.

Менаџерот во современиот систем на образованието треба да има способности за иновативност и управување, да ги координира планирањето, организацијата, координацијата и контролата во извршувањето на воспитно-образовната работа во насока на ефикасно образование.

Добиените резултати од ова истражување ќе придонесат за разјаснување на воспитно-образовната институција „Училиште по мерка на секое дете“ и за нивната неоспорна потреба денес, како и на значајната улога на менаџментот на овие воспитно-образовни установи.

Ние улогата на менаџментот ја разгледуваме низ следниве три, меѓусебно логички поврзани дела.

Во првиот дел од трудов *Теоретски согледувања на проблемот на истражување* опфаќаме повеќе суштински, историски и современи прашања во врска со училиштата кои се прилагодени на децата со пречки во развојот. Притоа, најпрво се дефинирани поимите деца со посебни потреби и менаџментот на воспитно-образовните установи. Во овој дел се третира и улогата на менаџерот во овие воспитно-образовни институции. Ова е сосема оправдано затоа што сметаме дека од позицијата, улогата и од однесувањето на менаџерот во голема мера зависи и успешноста на воспитно-образовната настава. Овој дел го заокружуваме со презентирање на теоретско-емпириски сознанија и искуства на овој проблем.

Вториот дел со наслов *Методологија на истражувањето* се однесува на дефинирањето на предметот на истражувањето и неговото значење, на нашата поставена цел, на задачите и на хипотезите на истражувањето. Во продолжение ги опишуваме варијаблите, методите, техниките и инструментите кои ни помогнаа да дојдеме до податоците на ова истражување како и до применетите постапки и начини на нивна обработка.

И во третиот дел *Анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето* се презентирани и се анализирани резултатите до кои дојдовме при нашево истражување. Тие се прикажани редоследно според поставените хипотези кои ги проверивме во истражувањето. Нивната анализа и интерпретацијата се прикажани со табели и графикони. Од резултатите до кои дојдовме презентиравме одредени заклучоци кои го финализираат нашево истражување.

Последниот, завршниот дел од трудов ги содржи заклучните констатации и сознанија кои произлегуваат од теоретската разработка на проблемот и резултатите добиени од истражувањето.

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРИСКИ СОГЛЕДУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

I Дефинирање на проблемот и на основните поими

1. Деца со посебни потреби

Во литературата покрај изразот дете со посебни потреби се среќава и изразот дете со пречки во развојот. Притоа и во двата случаја се работи за дете кое има физички и ментален недостаток кој ограничува една или повеќе животни активности. Што се однесува до ограничувањата тие можат да се однесуваат на: движењето, видот, слухот, говорот, грижата за себе, учењето.

Во англиската литература присутни се изразите хендикепирано или посебно дете. Во германската литература се користат термините попречено во развојот или оштетено дете, а, пак, во француската литература примена наоѓа изразот неадаптирано хендикепирано дете.¹

Покрај изразот попреченост во развојот најчесто се среќава и поимот со посебни потреби, но може да се сретнат и термините инвалидност, хендикепирана или дефектна личност.

Попреченоста што ја имаат овие деца ги ограничува да учествуваат во нормалната животна заедница заедно со другите членови. Овие деца имаат посебни потреби кои бараат дополнителни услови за развој. Затоа на овие деца треба да им се овозможи да ги задоволат своите потреби како човечки суштества, да им се овозможи да бидат рамноправни членови на секојдневното опкружување и по никој основ да не бидат дискриминирани.

Овие деца кои се вклучени во редовната настава или во специјални паралелки, посебна комуникација и соработка остваруваат со дефектолозите во овие воспитни-образовни установи.

¹<http://www.seminarski-diplomski.co.rs/PEDAGOGIJA/Deca-sa-posebnim-potrebama.html>

Дефектологијата е наука која се занимава со човекот како социјално-биолошко суштество. Таа ги проучува:

- причините и законитостите за настанувањето на оштетувањата кај лицата со посебни потреби,

- истражува и избира можности и методи за давање помош на таквите лица за интеграција во нивната животна средина.

2. Училиште по мерка на детето

Овде ќе посветиме време за проектот кој промовираше „Училиште по мерка на детето“ на тимот со: проф. д-р Мирјана Најчевска, проф. д-р Снежана Адамчевска, проф. д-р Мирослава Николоска и други.

Која е целта што треба да ја реализира ова училиште?

Училиште по мерка на детето се залага за слобода, толеранција, еднаквост, добросостојба и за достоинство на сите деца подеднакво во воспитно-образовниот процес. На децата им обезбедува средина за совладување на знаења и вештини кои ќе им бидат потребни за понатаму во животот. Ги поттикнува децата слободно да ги искажуваат своите видувања, идеи и замисли и со тоа активно да учествуваат во подобрувањето на училиштниот живот.

Она што тука посебно е интересно за нас и е во прилог на нашиот предмет на истражување е насоченоста на проектните активности кон развивање на следниве 6 димензии:²

- инклузивност, односно вклучување на сите деца, без оглед на потеклото и способностите,

² <http://www.chrcr.org.mk/index.php/mk/proekti/uciliste-po-merka-na-deteto-istrazuvanje.html>

- ефективност, односно учење според потребите на децата,
- здравје, безбедност и сигурност, односно услови за правилен социјален, физички и емоционален развој на децата,
- родова сензитивност, односно родова еднаквост,
- партиципација, односно активно учество на учениците, родителите и на заедницата во училиштниот живот и
- почитување на детските права и мултикултурализам, односно децата се заштитени со своите права и се подготвуваат за меѓусебно почитување и живеење во мултикултурално општество.

Со овој проект на тимот професори кои ја обработуваат тематиката на воспитанието и образованието прилагодено и достапно за сите деца се поставени основите и се дефинирани суштинските карактеристики на една воспитно-образовна установа во која на сите деца им се овозможува да учат и да напредуваат според своите потреби и можности.

3. Менаџмент на воспитно-образовните установи

Менаџментот на воспитно-образовните установи во исто време се смета за наука и вештина за раководење и управување со воспитно-образовниот процес во овие установи. Тој претставува и креативна практика, каде што до израз доаѓаат разновидните, креативните и модерните афинитети и визии на менаџерот, а и работна филозофија со што излегуваат на виделина идеите, претставите и стратегиите на раководителот на овие установи.

Од посебна важност е таканареченото 3К што треба да го поседува менаџерот:

- култура на работење,
- клима на знаење и

- комуницирање.³

Или како што напоменуваат овие автори менаџерот кој управува со воспитно-образовната установа треба да поседува современи менаџерски знаења и вештини, со кои преку етичката култура ќе остварува ефикасност и стремење кон подобри и поуспешни резултати.

Културата на раководењето бара тимска работа каде што ќе бидат застапени кадровската флексибилност, продуктивното управување, интеграцијата, одлучувањето, координацијата, а сето тоа со претходно добро планирање на активностите. Ова се структурните делови на модерниот менаџмент, на чело со раководителот-менаџерот на воспитно-образовната установа.

II Историски преглед

Кај земјите во светот, без разлика кое општествено уредување имаат и без разлика на степенот на нивната развиеност, сè поголеми се ангажираноста и залагањето за поквалитетен воспитно-образовен систем. Врз неговиот развој и стремежот за постојано напредување и усовршување, врз воспитанието и образованието генерално, секогаш оставаат свој печат неминовните фактори од неговото опкружување. Притоа мислиме на општествените, политичките, економските, социјалните и културните фактори. Големо влијание врз едукацијата на децата и младите имаат и различните идеологии, од кои потоа се раѓаат различните концепции и модели на воспитанието и образованието на младите генерации.

Тоа што е за пофалба на демократските движења во светот е сè почестото истакнување и реализирање на рамноправно учество на сите деца во воспитно-образовниот систем без разлика на своите можности и пречки. Секое дете има право на

³Каравидич С., Чуканович Каравидич М., „Менаџмент“, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд, 2016

едукација. Затоа бројните залагања на образовните институции во државите се за непречено вклучување на децата со посебни образовни потреби и за задоволување на нивните потреби.

Република Македонија по оваа тематика нема долга историја и традиција. Во последниве шеесетина години таа прави големи напори и успешно ја реализира воспитно-образовната настава за децата со пречки во развојот, која е прилагодена на нивните можности. Притоа секогаш се присутни иновациите и новитетите од искуствата на другите земји кои овозможуваат понатамошно доградување и усовршување како и унапредување.

Активности кои се преземени во овој период се следниве:

- Нормативно е регулиран флексибилен систем на воспитание и образование.
- Создадена е мрежа на установи што ги задоволуваат постојните потреби.
- Утврден е систем на финансирање.
- Обезбеден е задолжителен тимски преглед од соодветни стручни комисии за секое дете пред упатување во соодветната институција за да се утврди неговото ниво на попреченост.
- воспитно-образовниот процес се реализира според наставни планови и програми кои содржат специфичности, со што не се доведуваат во прашање општите образовни цели.⁴

Во ова наше истражување, при консултирањето на стручната литература, всушност дојдовме до сознание дека воспитно-образовниот систем за децата со посебни потреби кој се реализира на нашите простори е многу сличен, па дури со некои земји идентичен. Постојат извесни разлики во степенот и квалитетот на ваквата настава, но тоа се јавува поради разликите на културно и економско ниво, видот на уредувањето на државата, традицијата итн.

⁴<http://bro.gov.mk/?q=mk/obrazovanie-za-deca-so-posebni-potrebi>

Во нашава земја за овие потреби е направена Концепција за воспитание и образование на децата и младинците со посебни образовни потреби. Во нејзиното создавање, секојдневно усовршување и современо унапредување, најважни извори на информации се:

- искуствата на развиените земји во светот кои имаат подолга традиција и искуство од нас,
- светските трендови и процеси на воспитно-образовниот систем,
- стручните научни сознанија и резултати кои се резултат на подолг период на истражувања и
- резолуциите на меѓународните тела и светските организации, на УНЕСКО, ООН.

1. Воспитание и образование на децата со посебни образовни потреби во Република Македонија

Во Бирото за развој на образованието на Република Македонија е изградена концепциска рамка на воспитанието и образованието на децата и младинците со посебни образовни потреби, а притоа се почитувани светските трендови и евроинтеграциски процеси:

а) *Законодавна интегрираност* или со други зборови кажано за децата и младинците со посебни образовни потреби нема паралелни образовни закони. Образовните закони важат за сите деца и крајната цел на воспитанието и образованието на децата и младинците со посебни образовни потреби е иста или слична со другите деца и младинци.

б) *Интеграција*, односно вклучување на децата и младинците со посебни образовни потреби во општественото опкружување и притоа да не постои никаква дискриминација. Тие треба да бидат со своите врстници и да се чувствуваат како дел од одделението и колективот.

в) *Примена на основното право на образование за сите деца* и залагањето за образование прилагодено на нивните потреби и можности. Децата и младинците со пречки во развојот имаат право на соодветно образование и со индивидуализацијата во наставата се овозможува индивидуален пристап и работа со секоја индивидуа, а со тоа и нејзино соодветно напредување и совладување на потребните знаења и вештини во наставниот процес.

г) *Опфаќање на децата со проблеми во развојот и посебни образовни потреби во предучилишното воспитание и образование.* Научната литература а и практиката покажале дека со раното вклучување на овие индивидуи може многу да се влијае врз развивање на нивните биолошки, психолошки и социјални потенцијали за сметка на изгубената способност.

д) *Ваквото образование е доста сложено и затоа претставува интердисциплинарна и трансдисциплинарна научна дисциплина* бидејќи не може да го проучува една наука и затоа се проучува и се разгледува од повеќе научни дисциплини. Но, во исто време е многу значајно да постои повратна соработка меѓу научната теорија и практика, резултатите од научните истражувања се применуваат во практиката, а од друга страна, пак, достигнувањата во практиката се рефлектираат и условуваат нови научни истражувања.

III Законски регулативи за воспитанието и образованието на децата со посебни образовни потреби во Република Македонија

Имено во Република Македонија имаме законодавна интегрираност, или со други зборови објаснето, не постојат паралелни закони кои се однесуваат само на децата со посебни образовни потреби, туку законските регулативи се интегрирани во Законот за основно образование. Значи, за нив важат истите законски регулативи и тука ќе наброиме некои од нив:

а) Децата со посебни образовни потреби се рамноправни со сите други деца во остварувањето на своето право на образование, согласно со своите интелектуални, физички можности, интереси и амбиции.

б) Поставените цели кои треба да ги остварат децата со пречки во развојот на крајот од еден воспитно-образовен циклус се исти или слични со целите кои ги остваруваат другите деца.

в) Основното воспитание и образование за децата со посебни образовни потреби е задолжително. Исклучок може да бидат само децата со умерени и тешки пречки во психичкиот развој, кои не се во можност да следат настава, но и за нив се организира воспитно-образовна настава со програми адаптирани на нивните индивидуални потреби и можности.

г) Воспитанието и образованието за децата со посебни потреби може да биде организирано во:

- посебни училишта или установи,
- посебни паралелки при редовните училишта или, пак,
- заедно со своите другарчиња во редовната настава.

д) Наставните планови и програми се прилагодени да одговараат на видот и степенот на попреченоста на овие ученици.

ѓ) Вклучување на овие ученици во воспитно-образовните институции во местото на живеење, во случаи кога тоа е можно, бидејќи ги познаваат средината, другарчињата и своето опкружување.

Посебно е значајно да истакнеме дека Република Македонија е потписник на значајни меѓународни документи врз кои се заоснова инклузивното образование. Ќе наброиме неколку:

- Универзална декларација на човековите права, на 10.12.1948 година,⁵
- Конвенција за правата на детето, ратификувана од Република Македонија, во 1993 година,⁶
- Конвенција на правата на лицата со попреченост, ратификувана од Република Македонија, во декември 2011 година,⁷
- Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005/2015 година.⁸

Од Бирото за развој на образованието на Република Македонија изработен е „Водич за работа на училиштен инклузивен тим“. Во него е дефинирано дека Училиштен инклузивен тим (или скратено УИТ) е составен од:

- Педагог / Психолог
- Наставник/ци
- Родител
- Дефектолог
- Директор и
- Инклузивни тимови за ученици, за секој ученик посебно.

⁵ <https://dzlp.mk/en/node/3537>

⁶ https://www.unicef.org/tfymacedonia/macedonian/resources_19042.html

⁷ <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Konvencija%20za%20pravata%20na%20licata%20so%20invalidnost.pdf>

⁸ <http://fvm.ukim.edu.mk/documents/Nacionalna-programa-za-razvoj-na-obrazovaniето-vo-Republika-Makedonija-2005-2015.pdf>

IV Инклузија во воспитно-образовната настава

Инклузија во воспитно-образовната настава значи индивидуализација во програмирањето на наставните содржини, индивидуален пристап во нивното реализирање, при што секоја единка напредува и усвојува знаења според своите можности, потреби, афинитети.

Инклузијата се јавува од основата на Конвенцијата за правата на детето секое дете да има еднакви шанси во развојот и да се чувствува како рамноправен член на заедницата.

Во член 24 од Конвенцијата за правата на лицата со попреченост, инклузијата е сегмент од остварувањето на правото за воспитание и образование и го потенцира индивидуалниот пристап и индивидуалната поддршка која детето со пречки во развојот треба да ја има, прилагодени на неговата попреченост. Се вели: „... лицата со попреченост да имаат пристап до вклучително, квалитетно и бесплатно основно и средно образование на еднаква основа со другите во заедниците во кои живеат, разумно приспособување на индивидуалните потреби, ... да ја добијат потребната поддршка во рамките на општиот образовен систем, за да се поедностави нивното ефикасно образование, мерки за ефикасна индивидуална поддршка во средините со максимален академски и социјален развој, доследен на целите на потполно вклучување, ... без дискриминација и на еднаква основа со другите.“

Кога децата со посебни образовни потреби се вклучуваат во редовната настава, не е само единствено значајно нивното сместување во редовните училишта, со другите деца, туку и нивното вклучување во работата и во секојдневието на одделенскиот колектив и на училиштето.

Но има деца со умерени или тешки пречки во развојот кои не се во можност да бидат вклучени во училишниот систем. За нив се организираат соодветни модели за организирано специјално учење за да не се почувствуваат несакани и исфрлени од општеството. Таквото учење има многу важна улога за социјализацијата на овие деца, за

нивното однесување со другите, а со тоа и за можноста за подоцнежнo вклучување во различни сфери од живеењето.

1. Различни групи на децата со посебни потреби

Во Република Македонија во Законот за основно образование се користи терминот *ученици со посебни потреби кои се вклучени во посебното образование*. Според различните видови попреченост во развојот, на децата им се организира посебно образование.

Нивните посебни потреби зависат од видот и степенот на нивната попреченост, а се поделени во следниве групи:

- деца со оштетен вид (овие деца, особено тие со тотално слепило, имаат проблем со ограниченоста во движењето во просторот, како и со претставување на визуелните и просторни претстави),

- деца со оштетен слух (овие деца полесно се приспособуваат во средината од децата со оштетен вид, но не е така, тие се чувствуваат изолирани бидејќи говорот е пречка во нивната социјализација),

- деца со телесен инвалидитет (овие деца немаат голема потреба од специјално образование, бидејќи единствена попреченост им е неможноста да одат во училиште, да пишуваат),

- деца со пречки во психичкиот развој (овие деца се многу разновидни по својот хендикеп и се карактеризираат со ограничен когнитивен развој и со скромен интелектуален развој),

- деца со аутизам (овие деца имаат проблеми со вербалната и невербалната социјална комуникација, не соработуваат со околината, имаат ограничени активности и мал број интереси),

- деца со комбинирани пречки (овие деца имаат поголеми тешкотии, но ако рано се започне со специјалното образование може да постигнат големи едукативни напредувања).

Правото на образование на децата со пречки во развојот е забележано и обработено во повеќето меѓународни документи како Конвенцијата за правата на детето⁹ и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост¹⁰.

V Улогата и значењето на менаџментот во образованието

Во светот постојано се случуваат промени, и тоа на секое поле. Со новите знаења и со значајните резултатите од научните истражувања се отвораат нови погледи и согледувања на работите кои неминовно ги придвижуваат постоечките сегменти во општеството.

Промени се случуваат и во процесот на образованието, во таа насока националниот образовен систем да се направи поефикасен и поефективен. Притоа се внесуваат новини во совладувањето на новите вештини и методи, односно се организира поефикасен начин на образование кој води до напредување на учениците и до нивни подобри резултати. Посебно значајна е и вклученоста на децата со посебни потреби во образовниот систем.

Главен предизвик во денешно време претставува способноста за организирање и водење воспитно-образовните установи. Ефикасното учење и пренесување на знаењата се придобивки за сите кои се вклучени во воспитно-образовниот процес.

Менаџментот во образованието претставува процес на планирање, организирање, раководење, екипирање и контролирање на финансиските, човечките и информационите ресурси за да се зголеми ефективното водство во воспитно-образовните институции и да

⁹ Службен весник на РМ број 12/02

¹⁰ Службен весник на РМ број 172/11

се реализираат училишните цели на што поефикасен начин. Менаџерот успешно и ефикасно воспоставува комуникација со учениците, вработените, родителите и со други претставници на општествената заедница.

Менаџерот во воспитно-образовните установи е одговорен за стручното управување со институцијата. Личностите кои ја имаат оваа должност треба да се оспособени со знаења и вештини стекнати во своето образование како и да ги познаваат особините на квалитетното управување, организирање, комуникација, соработка, креативност итн.¹¹

Успешниот менаџер како приоритет го има активното управување на воспитно-образовната установа фокусирано на прецизно одредените цели, на одредувањето предности во одлучувањето, како и на контролата над остварените резултати, соодветна поделба на одговорностите и улогите во колективот, планирање, комуникација, флексибилност.

Менаџментот во образованието претставува кружен процес и ги опфаќа следните сегменти: планирање, организирање, водство и контрола.¹²

Планирањето се смета за исклучително важна почетна активност на менаџирањето на воспитно-образовните установи при кое се одредуваат целите и конкретните проекти. Во овој дел се дефинираат и главните стратегии за постигнување на зацртаните цели. Од планирањето потоа произлегуваат организирањето, водството и контролата. Посебно е важен делот на донесување одлуки, односно да се направи правиот избор на можните начини на нивното реализирање.

Организирањето подразбира да се постави вистинска организациона структура на воспитно-образовната установа. Правилното структурирање на воспитно-образовниот

¹¹ Чуљак, Ч., „Оспособување и усавршавање школског менаџмента“, Факултет друштвених знаности, Мостар, 2013

¹² Каравидиќ С., Чукановиќ Каравидиќ М., „Менаџмент“, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд, 2016

кадар и координирањето на нивната образовна работа се посебно важни за остварувањето на утврдените цели.¹³

Водството ја дава меѓусебната релација на менаџерот со неговите вработени. Тој ги насочува и ги мотивира вработените во воспитно-образовните установи да работат на подобрување на наставниот процес.

Контролата ја дава повратната информација на планирањето, односно ги вреднува реализацијата и ефикасноста на добиените резултати. Таа утврдува дали поставените цели се реализирани и до кој степен. Притоа таа го набљудува, го оценува и го споредува планираното и реализираното во воспитно-образовниот процес со претходните резултати и дава насоки за во иднина.

Резултатите од контролата имаат за задача да ги дадат насоките и можностите за воведување нови сегменти и правци во планирањето за да се подобрат претходните резултати.

Менаџментот во образованието да биде ефикасен треба секогаш да оди во насока на усовршување, да се прилагодува на промените и да реагира на новините во општествениот живот. Современиот менаџер треба да е оспособен со потребните компетенции и посебно надарен со исклучителна способност за комуникација. Треба да е отворен за промени, да знае како да ги имплементира во постоечкиот систем и постојано да се надоградува.¹⁴

Формирањето на менаџмент-тимовите е значајно за секоја институција, па и за образовните. Тимската работа во образованието е посебно ценета насекаде во светот и искуствата покажуваат дека таа води до поголема креативност и до позитивни резултати во образовниот процес.

¹³ Каравидиќ С., „Менаџмент у образовању“, Филозофски факултет, Институт за педагогију и андрагогију, Београд, 2006

¹⁴ Станичиќ С., „Менаџмент у образовању“, сопствено издание, Ријека, 2006

VI Релевантни истражувања

Оваа тема е современа, доста актуелна и предизвикува голем интерес во светот, а и кај нас.

Извршени се повеќе истражувања кои ја потенцираат важната улога на менаџментот во воспитно-образовните установи, но многу малку има истражувања за улогата на менаџментот во воспитно-образовните установи во кои се вклучени и децата со пречки во развојот, односно децата со посебни образовни потреби.

При истражувањето кое го спроведовме за расветлување на резултатите од нашиов труд, консултиравме бројна литература. Притоа дојдовме до сознанија дека оваа тема добива на значење и честопати се наоѓа во центарот на интересирањето во последниов век.

„Бариери за образовна инклузија на децата со посебни потреби“,
Ресурен центар на родители на деца со посебни потреби,
Македонија, 329 испитаници, 2018 година.

Според работата на Ресурсниот центар на родители на деца со посебни потреби, може да се констатира дека многу мал број деца со посебни потреби се вклучени во редовното образование. Уште при запишувањето на нивните деца во редовни училишта, родителите се судираат со големи проблеми. Тие честопати не се задоволни од условите, третманот, напредокот и постигнувањата на нивните деца и поради ова честопати се во дилема дали постапиле правилно запишувајќи го своето дете во редовно училиште. Уште повеќе, целата поставеност на образовниот систем го потпомага отпорот на родителите на децата со типичен развој против вклученост на децата со попреченост во редовните училишта. Целта на истражувањето е да се утврдат дел од факторите кои претставуваат

значајна бариера за квалитетно инклузивно образование и изготвување на предлог препораки за нивно надминување.¹⁵

“Pogled otrok s posebnimi potrebami na proces lastnega šolanja“ (преведено „Поглед на дете со посебни потреби на процесот на сопственото школување“), Словенија, 2015, докторска дисертација на Бојана Цаф.

Проучувањето на положбата на детето со посебни потреби во основното училиште, вклученост на учениците и родителите во постапките на дијагностицирање и менаџирање на социјалната вклученост на учениците во училишната средина се цел на истражување на оваа докторска дисертација и со нејзина помош подобрување на нивните услови.¹⁶

A study on children with disabilities and their right to education : Republic of Rwanda, (Истражување извршено на деца со пречки и нивното право на образование: Република Руанда)2016, UNICEF, 41 испитаник.

Во организирањето на образованието треба да се поделат 4 елементи:

- Овозможувачка средина,
- Фактори на побарување
- Фактори на снабдување
- Квалитет на нега и можности

Од април 2015 до мај 2015 година истражувањето го испитуваше системот кој ги подржува развојот и образованието на децата со пречки од секој можен аспект, сите празнини, и како може да се подобри организацијата на образованието за негов подобар развој и за развој на други можности за развој на децата со посебни потреби.¹⁷

¹⁵ <http://resursencentar.mk/wp-content/uploads/2018/05/Бариери-за-образовна-инклузија-на-децата-со-посебни-потреби-РЕСУРСЕН-ЦЕНТАР.pdf>

¹⁶ http://pefprints.pef.uni-lj.si/3145/1/Caf_B_Disertacija.pdf

¹⁷ <https://www.educationdevelopmenttrust.com/~media/EDT/Reports/Research/2016/r-disabilities-rwanda-report.pdf>

“Supporting children with disabilities at school: implications for the advocate role in professional practice and education”, (превод: Поддржување на децата со пречки во развојот во училиштата: Потребата од личност која има искуство со вакви деца и која ќе ги подржува во нивното образование), Sandra Regan, Stella N.G., Shanon Phelan and a group of authors., 2015,

Истражување кое било дел од големо етнографско истражување во координација со грижа на организација за здравствена нега за деца со посебни потреби. Истражување во која се испитувала честата практика на професионалците кои се грижат за децата со пречки во развојот во училиштата. Вклучени се фамилии, едукатори, медицинска служба во Онтарио, од кои 27 се интервјуирани, а 15 надгледувани и опсервирани. Преку анализа дошле до практично базирани резултати за грижа на деца со посебни потреби, кои може да се користат за понатамошно организирање и за развој на образование на децата, а и за континуирана едукација на сите кои се елементи на образовниот и развојниот процес.¹⁸

Current topics in special education research at the Pedagogic Faculty of Palacky University in Olomouc, Prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc., Република Чешка.

Значајна улога во процесот на образовната интеграција на личноста со посебни потреби е одиграна од ефективната употреба на модерната информациска и комуникациска технологија. Се нагласува работата на директорот, кој ја детерминира крајната можна цел на овие ученици и соочувањето со предизвици со кои се очекува од нив да бидат перспективни работодавци. Истражување во кое се опфатени 500 испитаници и во кое се доаѓа до резултати дека со воведувањето на што поголеми иновации од директорите и од образовниот систем, се доаѓа до поголеми резултати. Воведувањето технологија е од голема помош на образовниот процес и треба да се работи на постојано следење на тие трендови.¹⁹

¹⁸ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4673542/>

¹⁹ https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwipkb-r_t3fAhWGnhQKHypSDrgQFjACegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fuss.upol.cz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F01%2FLudikova-Ruzickova-Current-topics-in-special-education-research-at-Padagogic-Faculty-of-UPOL-1.doc&usg=AOvVaw1ykTUxuBABI97ay5ibXytt

ВТОР ДЕЛ
МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Предмет на истражувањето

Во оваа магистерска теза предмет на истражување е:

Улогата на управувањето со установи кои овозможуваат соодветно образование за деца кои имаат пречки во развојот во Република Македонија.

Како да се оформи една воспитно-образовна институција, една компактна целина која ќе има успех во сите сегменти, како образовен така и воспитен, па и социјален сегмент?

Колку менаџментот може да придонесе за успех на секоја поединка во таа институција?

Овие, но и многу други прашања од таа област се од голема важност, бидејќи децата кои се на маргините на општеството, заслужуваат образование кое е соодветно на нивните потреби.

Оваа тема ја избравме од лична мотивираност и желба да дадеме скроман придонес кон осветлување на образовен сегмент кој во последно време добива посебно внимание и интерес.

Акцент се става на изнаоѓањето решенија за осовременување на наставата и за овозможување на секоја единка да следи воспитно-образовен процес според своите можности и потреби.

Притоа улогата на менаџментот во воспитно-образовните установи е важна и голема. Добриот менаџер треба да обезбеди непречено одвивање на воспитно-образовната настава за сите ученици, со посебно внимание на децата кои имаат посебни образовни потреби поради некои свои пречки во развојот. Тој треба добро да ја координира работата на своите вработени и секогаш да ги насочува во следењето на светските иновации во овој тип на воспитанието и образованието. Значајно е да обезбеди инфраструктура погодна за непречено пристапување на овие ученици до училиниците и санитарииите. Тоа е техничкиот

дел од неговата работа и е од есенцијално значење, а она на што треба да стави важен акцент е секое дете се чувствува рамноправно и еднакво вклучено во училишниот живот.

Предметот на истражувањето се проучува преку следниве негови компоненти:

- мислењето на родителите за значајната улога на менаџерот во воспитно-образовните институции,

- колку наставниците ја имаат поддршката и помошта од менаџерот и

- колку учениците со посебни потреби се мотивирани за следење и за активно учествување во наставата и колку притоа им се овозможени основните, неопходни потребни услови за тоа.

2. Цел и задачи на истражувањето

Дефинирањето на предметот на ова истражување претставува основа за идентификување на целта и задачите на ова научно истражување.

Во фокус на истражувањето ќе се опфати управувањето со воспитно-образовните установи кои овозможуваат соодветно воспитание и образование за деца кои имаат пречки во развојот.

Наша основна цел на овој научен труд ќе биде:

Да се утврди улогата на менаџерите во специјалните воспитно-образовни установи во Република Македонија.

Притоа потемелно ќе ги анализираме нивната работа, нивните обврски, активности, задолженија како одговорни за управувањето со овие воспитно-образовни установи. Ќе ги дефинираме и проблемите и недостатоците кои им предизвикуваат главоболки на менаџерите, како и на кој начин тие се справуваат со нив и какви резултати и успеси се остваруваат во наставата со учениците со посебни образовни потреби.

Доследно на одбраната тема консултирани се многу извори: книги, списанија, веб-страници на Интернет, како и примери од секојдневната практика, од личности кои се вклучени во самиот наставен процес: директори, наставници и родители на децата со посебни потреби.

Целта на истражувањето е конкретизирана и анализирана низ следниве задачи:

- Да се утврди дали директорите на воспитно-образовните установи го користат светското искуство во своето менаџирање.
- Да се определи дали учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата.
- Да се испита дали овие ученици доволно се мотивирани за учествување во наставата.
- Да се истражи дали овие ученици сакаат да учат со другите деца, односно да бидат вклучени во редовната настава.
- Да се утврди дали учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата.
- Да се определи колку примената на различните активности им овозможува полесно совладување на знаењата на овие деца.
- Да се определи колку директорите им помагаат на наставниците во работата со учениците со посебни образовни потреби.
- Да се испита колку често менаџерите организираат манифестации во своите училишта посветени на децата со пречки во развојот.
- Да се истражи колку директорите соработуваат со родителите на овие ученици.
- Да се утврди колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете со посебни образовни потреби во редовната настава.

- Да се истражи колку менаџерите сметаат дека вклучувањето на овие деца во редовната настава е придобивка на современото образование.
- Да се утврди колку недоволната едукација на менаџерите и наставниот кадар во овие воспитно-образовни установи негативно влијае врз напредокот на учениците.

Можеме да кажеме дека карактерот на ова истражување е современ и проучува актуелен проблем на педагошката теорија и практика. Тој е и дескриптивен бидејќи се дава една претстава за улогата на менаџментот во воспитно-образовните установи во кои во редовната настава се вклучени и учениците кои имаат посебни образовни потреби. А според природата на податоците е квантитативен.

3. Хипотеза на истражувањето

Кога се во прашање истражувачките хипотези, како двигатели и мотивирачки сегменти на ова научно истражување, тие се идентификувани од консултираната литература на претходните истражувања и од проблемот што не е доволно разјаснет и елабориран.

Основна хипотеза од која ќе се раководи истражувањето е:

Важна е улогата на менаџментот на воспитно-образовните установи кои се наменети за децата со специјални потреби во Република Македонија.

Од аспект на научно набљудување во ова истражување се утврдени следниве поединечни, изведени хипотези:

1. Менаџерите кои управуваат со установите каде се реализира соодветно образование за деца со посебни потреби не се доволно запознаени со соодветните светски примери за ваквите образованија.

2. Воспитно-образовниот процес во овие училишта не е прилагоден според индивидуалниот пристап кон секое дете.

3. Претпоставуваме дека учениците со пречки во развојот доволно се мотивирани за активно учествување во наставата.

4. Овие ученици сакаат да учат со другите деца во редовната настава.

5. Учениците со посебни образовни потреби покажуваат интерес за следење на редовната настава.

6. Примената на различните активности во наставата им овозможува полесно совладување на знаењата кај овие ученици.

7. Директорите соработуваат со наставниците во чии паралелки има ученици со посебни потреби.

8. Менаџерите недоволно организираат манифестации во своите воспитно-образовни установи посветени на учениците со пречки во развојот.

9. Директорите соработуваат со родителите на овие деца.

10. Постојат разлики во мислењата и ставовите на родителите за запишување на своето дете во редовната настава.

11. Недоволната едукација на менаџерите и наставниот кадар во овие училишта негативно влијае врз напредокот на учениците.

4. Варијабли на истражувањето

Независна варијабла во нашево истражување ќе биде училиштето по мерка на секое дете, воспитно-образовните установи во кои во нивната редовна настава се вклучени децата со посебни потреби, основни училишта во главниот град на Република Македонија, Скопје.

Главните зависни варијабли се однесуваат:

- на менаџерите во воспитно-образовните установи,

- на наставниците кои во своите одделенија имаат деца со посебни потреби и
- на родителите на децата со посебни потреби, на нивните ставови и мислења во однос на темата на нашево истражување.

Помошни зависни варијабли во истражувањето се прилагодените наставни планови и програми за реализирање на воспитно-образовниот процес за децата со посебни образовни потреби.

5. Популација и примерок на истражувањето

Во нашево истражување се опфатени повеќе категории на популација, и тоа: директори, наставници и родители од основните училишта во главниот град на Република Македонија, Скопје.

Изборот на примерокот на истражувањето е извршен според критериумот „Дали во овие училишта, во нивната редовна настава има вклучено деца со посебни образовни потреби?“

Популацијата директори ги опфаќа директорите на следниве основни училишта: „Јан Амос Коменски“, „11 Октомври“, „Гоце Делчев“ и „Кочо Рацин“.

Популацијата наставници ги опфаќа одделенските наставници од претходно споменатите четири основни училишта во чии одделенија има вклучено деца со посебни образовни потреби.

Популацијата родители ги опфаќа родителите на децата со пречки во развојот, односно учениците кои имаат посебни образовни потреби и се вклучени во редовната настава на овие училишта.

Табела 1

Основно училиште	Директор	Наставници	Родители
„Јан Амос Коменски“	1	20	15
„11 Октомври“	1	16	0
„Гоце Делчев“	1	20	5
„Кочо Рацин“	1	10	6

Изборот на примерокот е извршен во две фази.

Првата фаза го опфаќа изборот на училиштата, наставниците и учениците.

Втората фаза е изборот на примерокот на училиштата. Станува збор за специфичен проблем на истражување и основен критериум за изборот на училиштата во Скопје е присуството на ученици со посебни образовни потреби во редовната настава на овие училишта.

Во истражувањето се вклучени оние основни училишта, во градот Скопје, чии директори доброволно се согласија да бидат дел од ова истражување и да дадат придонес во неговото реализирање. Значи примерокот директори ги опфаќа директорите на основните училишта: „Јан Амос Коменски“, „11 Октомври“, „Гоце Делчев“ и „Кочо Рацин“.

Примерокот на наставници ги опфаќа одделенските наставници од претходно споменатите четири основни училишта во чии одделенија има вклучено деца со посебни образовни потреби.

Примерокот на родители ги опфаќа родителите на децата со пречки во развојот, односно учениците кои имаат посебни образовни потреби и се вклучени во редовната настава на овие училишта.

6. Методи, техники и инструменти на истражувањето

За потребите на ова истражување ќе се употребуваат:

- два општи научни методи, статистички метод и аналитичко-дедуктивен метод и

- два посебни научни методи, метод на научно испрашување и метод на индукција и дедукција.

Аналитичко-дедуктивниот метод ќе се користи како општа рамка во која ќе се разгледува предметот на ова истражување, при анализата и теориското прикажување на различните аспекти на проблемот на истражувањето.

Статистичкиот метод ќе се користи за докажување на хипотезите.

Методот на индукција и дедукција ќе се користи за проучување на научните достигнувања од областа на менаџментот на воспитно-образовните установи.

Ќе се применува и методот на научно испрашување, кој ќе се користи за собирање на емпириските податоци за состојбата и понатамошниот развој на менаџментот со установите кои овозможуваат специјално образование за овие деца.

Ќе се користи и споредбена анализа, во смисла за споредување на веќе постоечките образовни установи кои го негуваат ваквото образование.

Во текот на истражувањето, за да се реализираат поставените задачи и за да тестираат хипотезите се применети:

а) истражувачки техники: анкетање и интервју

б) истражувачки инструменти: со примерокот се опфатени три категории на испитаници, па поради тоа во истражувањето се користат три прашалника, еден за директорите, односно менаџерите, еден за одделенските наставници и еден за родителите чие деца се вклучени во редовниот воспитно-образовен процес. Инструментот, односно прашалникот се состои од прашања од различен вид. Од одговорите ќе добиеме едно

отсликување на реалната слика за позитивните и негативните страни за активната вклученост на децата со посебни образовни потреби во редовната настава.

Што се однесува до потеклото на инструментот, односно на прашалниците, тие се оригинални и изработени од истражувачот.

в) Истражувачки примерок: репрезентативен примерок на испрашани лица.

г) Место на истражување: Скопје, а ќе се користат и статистички податоци од Министерството за образование и наука, Бирото за развој на образованието, училиштата со овој вид настава итн.

7. Организација и тек на истражувањето

Истражувањето е реализирано во првата половина на првото полугодие на учебната 2018/2019 година.

Во тој период се анкетирани сите примероци на популации опфатени во нашево истражување.

По добиените одобренија од директорите прашалниците директно им се доставени на испитаниците.

Направено е и интервју со дефектологот на основното училиште „Гоце Делчев,, госпоѓата Марија Ангелевска.

8. Обработка на податоците од истражувањето

Резултатите од ова истражување ќе придонесат за разјаснување на образовната установа „Училиште по мерка на секое дете“, како и на улога на менаџментот на воспитно-образовните установи.

Добиените согледувања имплицитно позитивно ќе влијаат врз понатамошниот развој и осовременување на воспитно-образовниот систем за децата со специјални потреби.

Со ова истражување ќе се прикаже една нова научна информација која ќе придонесе за збогатување на фондот на научните знаења поврзани со специјалниот воспитно-образовен процес прилагоден на потребите на овие деца со посебни образовни потреби.

Важно е да се истакне дека ова истражување е сосема ново и ќе даде една фундаментална база за понатамошните истражувања.

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Интерпретација на резултатите од анкетањето на родителите

Анализата на резултатите од нашево истражување е во насока кон докажување на точноста или неточноста на поставената главна или основна хипотеза:

Важна е улогата на менаџментот на воспитно-образовните установи во Република Македонија, кои се наменети за децата со посебни потреби.

За да ја докажеме оваа главна хипотеза, прво треба да ги потврдиме, односно да ги докажеме како точни или да ги отфрлиме, односно да ги докажеме како неточни нашите дефинирани поединечни хипотези.

За таа цел ќе направиме анализа на одговорите од прашањата во анкетните листови кои ги дале родителите на децата со посебни потреби, наставниците кои во своите одделенија имаат деца со посебни потреби и секако директорите на воспитно-образовните установи кои вклучуваат во секојдневната настава деца со посебни потреби.

Прво ќе ги презентираме резултатите кои ги добивме од прашалникот за родителите. Во нашево истражување беа опфатени 26 родители од 4 основни училишта во главниот град на Република Македонија, Скопје, и тоа во: Основното училиште „Гоце Делчев“, Основното училиште „Јан Амос Коменски“, Основното училиште „11 Октомври“ и Основното училиште „Кочо Рацин“. Или табеларно прикажано во:

Табела бр.1

Основно училиште	Анкетирани родители
„Гоце Делчев“	5
„Јан Амос Коменски“	15
„11 Октомври“	0
„Кочо Рацин“	6

Прашалникот за родителите содржи 14 прашања.

Ќе пристапиме кон прикажување на одговорите за секое прашање поединечно, со табеларен и графички приказ.

1.1. Колку вклучувањето на Вашето дете во редовната настава имаше значење при изборот на училиштето?

Резултатите добиени од анкетањето на родителите во четирите основни училишта покажуваат дека од 26 родители 22 се изјасниле дека изборот на училиштето **многу** влијаел во вклучувањето на нивното дете во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 85%, 4 родители се изјасниле дека изборот на училиштето **делумно** влијаел во вклучувањето на нивното дете во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 15% и ниту еден родител се изјаснил дека изборот на училиштето **не** влијаел во вклучувањето на нивното дете во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 0%.

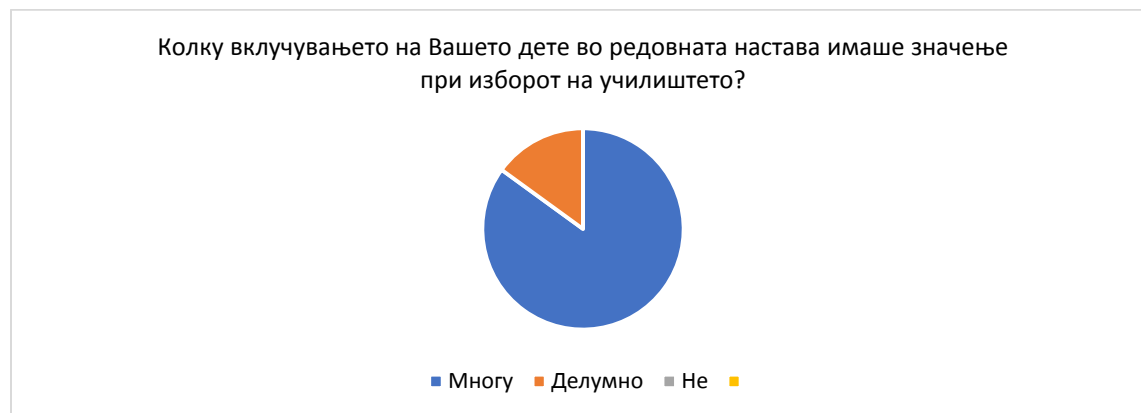
Одговорите на родителите на првото прашање *Колку вклучувањето на Вашето дете во редовната настава имаше значење при изборот на училиштето?* табеларно се претставени на следнава табела:

Табела бр.2

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	22	4	0
Одговор на родители прикажан со проценти	85%	15%	0%

Графичкиот приказ е следниов:

Графикон бр. 1

Преку обработката на податоци до кои дојдовме, кај поголема група на родителите изборот на училиштето **многу влијаел** во вклучувањето на нивното дете во редовната настава.

1.2. Колку ја оправдувате идејата за вклученост на децата со попреченост во редовното образование?

Одговорите добиени од второво прашање *Колку ја оправдувате идејата за вклученост на децата со попреченост во редовното образование?* од анкетниот лист на родителите во четирите основни училишта покажуваат дека од 26 родители 17 се изјасниле дека **многу** ја оправдуваат идејата за вклученост на децата со попреченост во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 65%, 9 родители се изјасниле дека **делумно** ја оправдуваат идејата за вклученост на децата со попреченост во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 35% и ни еден родител **не** ја оправдува идејата за вклученост на децата со попреченост во редовната настава, а тоа во проценти изнесува 0%.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава табела:

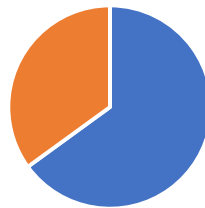
Табела бр.3

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	17	9	0
Одговор на родители прикажан со проценти	65%	35%	0%

Графичкиот приказ е следниов:

Графикон бр.2

Колку ја оправдувате идејата за вклученост на децата со попреченост во редовното образование?

■ Многу ■ Делумно ■ Не ■

Од резултатите добиени на ова прашање се гледа дека најголемиот дел од родителите, 65%, ја оправдуваат идејата за вклученост на децата со попреченост во редовното образование, 35% делумно ја оправдуваат оваа идеја, а ниту еден родител се изјаснил негативно.

Со анализата на овие резултати дојдовме до потврдување на нашата хипотеза дека **постојат разлики во мислењата и ставовите на родителите за запишување на своето дете во редовната настава.**

1.3. Колку вашето дете сака да посетува настава во редовно училиште, во иста паралелка со другите ученици?

Одговорите добиени од третото прашање *Колку вашето дете сака да посетува настава во редовно училиште, во иста паралелка со другите ученици ?* од анкетниот лист на родителите во четирите основни училишта покажуваат дека од 26 родители, 23 од родителите се изјасниле дека нивното дете **многу** сака да посетува редовно училиште, во проценти тоа е 89%, 3 од нив, односно само 11% се изјасниле дека нивното дете **делумно** сака да посетува редовна настава и од испитаните родители **ниту еден**, односно 0%, не се изјаснил дека нивното дете не сака настава во редовно училиште.

Табеларно претставено тоа изгледа вака:

Табела бр.4

	Многу	Делумно	Не
Одговор на родители прикажан со број	23	3	0
Одговор на родители прикажан со процент	89%	11%	0%

Тие податоци може да ги проследиме и во следниот графикон:

Графикон бр.3

Со анализа на горенаведените податоци, доаѓаме до заклучок дека децата со посебни потреби **сакаат да посетуваат редовна настава**, во иста паралелка заедно со другите ученици. Овие податоци ја потврдуваат нашата хипотеза дека **овие ученици сакаат да учат со другите деца во редовната настава.**

1.4. Колку имавте проблеми при уписот на Вашето дете во редовно училиште?

Резултатите од анкетираниите 26 родители од 4 основни училишта добиени на четвртото прашање *Колку имавте проблеми при уписот на Вашето дете во редовно училиште?*, одговориле со **многу**, односно дека имале некаков проблем при уписот одговориле само еден од родителите, со **делумно** одговориле 3 од испитаниците и со **не**,

односно дека немале никакви проблеми при уписот се изјасниле 22 од целокупниот број на испитаници. Процентуално изнесено тоа изнесува 0,3% со многу, 11% со делумно и 88% со не.

Табеларенот приказ за прашањето 1.4 *Колку имавте проблеми при уписот на Вашето дете во редовно училиште?*, може да го проследите во

Табела бр.5.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	1	3	22
Одговори на родители прикажан со процент	Помалку од 1%	11%	88%

Графикон бр.4

Со обработка на податоците од прашањето 1.4., можеме да дојдеме до заклучок дека родителите **немале тешкотии** при запишување на своите деца во редовна настава.

1.5. Колку вашето дете покажува интерес за следење на редовна настава?

На прашањето *Колку вашето дете покажува интерес за следење на редовна настава?*, од испитаните 26 родители од 4 основни училишта добиени се следниве резултати, со **многу** одговориле 13 од испитаниците, односно 50% од нив кажале дека

нивното дете покажува голем интерес за следење на редовна настава, со **делумно** одговориле исто така 50% од нив, односно повторно 13 родители, и ни еден не посочил дека неговото дете не покажува интерес за следење на редовна настава.

Табеларно прикажани овие резултати може да ги погледнеме во

Табела бр.6.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	13	13	0
Одговори на родители прикажан со процент	50%	50%	0%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во

Графикон бр.5

Од резултатите добиени на ова прашање се гледа дека родителите се поделени, 50% одговориле дека нивното дете многу покажува интерес за следење на редовната настава и 50% дека делумно нивното дете покажува интерес за следење на редовната настава, а ниту еден родител не се изјаснил негативно.

Со анализата на овие резултати не можеме ниту да ја потврдиме ниту да ја отфрлиме нашата хипотеза дека **учениците со посебни образовни потреби покажуваат интерес за следење на редовната настава.**

1.6. Колку вашето дете е мотивирано за активно учествување во редовната настава?

Од нашите 26 испитаници - родители на дечиња со посебни потреби во 4 скопски основни училишта на прашањето *Колку вашето дете е мотивирано за активно учествување во редовната настава?* ги добивме следниве резултати: Дека децата со посебни потреби имаат **многу** мотивација за активно учество одговориле 14 од испитаниците, односно 51%, доколку 12 испитаници одговориле дека децата имаат **делумна** мотивација, односно 49%, и немаме ниеден родител кој посочил дека неговото дете нема мотивација за активно учество, односно 0%.

Табеларно прикажано тоа би изгледало вака:

Табела бр.7.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	14	12	0
Одговори на родители прикажан со процент	54%	46%	0%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во

Графикон бр.6

Со обработка на податоците од прашањето 1.6. дојдовме до заклучок дека децата со посебни потреби се **многу мотивирани** за активно учество во редовната настава, 54% од родителите одговориле така, а 46% од родителите сметаат дека децата со посебни потреби **делумно се мотивирани** за активно учество во редовната настава.

Овие податоци не ја потврдуваат нашата хипотеза дека **учениците со пречки во развојот се доволно мотивирани за активно учествување во наставата.**

1.7. Колку Вие сте вклучени во образовниот процес?

Одговорите добиени од седмото прашање *Колку Вие сте вклучени во образовниот процес?* од анкетниот лист на родителите во четирите основни училишта покажуваат дека од 26 родители, 6 родители, односно 23% посочиле дека се **многу** вклучени во образовниот процес, 20 родители, односно 77% дека **делумно** земаат учество во образовниот процес и ниеден **не** се изјаснил дека не е вклучен во образовниот процес.

Табеларно прикажано тоа би изгледало вака:

Табела бр.8.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	6	20	0
Одговори на родители прикажан со процент	23%	77%	0%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во

Графикон бр.7

Со анализа на податоците од прашањето 1.7. дојдовме до заклучок дека родителите на децата со посебни потреби делумно се вклучени во образовниот процес.

1.8. Колку примената на разновидни активности овозможува полесно адаптирање на Вашето дете?

Одговорите добиени од осмото прашање *Колку примената на разновидни активности овозможува полесно адаптирање на Вашето дете?*, од анкетниот лист за родители се следниве: 19 испитаници одговориле со многу, односно 74% од родителите одговориле дека примената на разновидни активности овозможува полесно адаптирање на децата со посебни потреби, со делумно одговориле 6 испитаници, односно 23% и еден од родителите не дал никаков одговор на ова прашање.

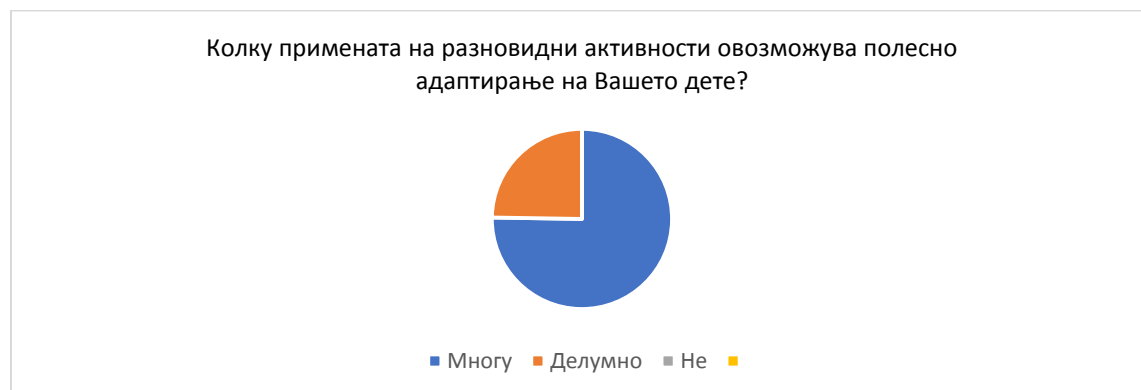
Табеларно прикажано овие резултати изгледаат вака:

Табела бр.9.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	19	6	0
Одговори на родители прикажан со процент	73%	24%	0%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во:

Графикон бр.8

Според анализата на добиените резултати од прашањето 1.8. дојдовме до заклучок дека примената на разновидни активности многу овозможува полесно адаптирање на децата со посебни потреби.

1.9. Колку наставниците ги следат светските искуства за оваа настава?

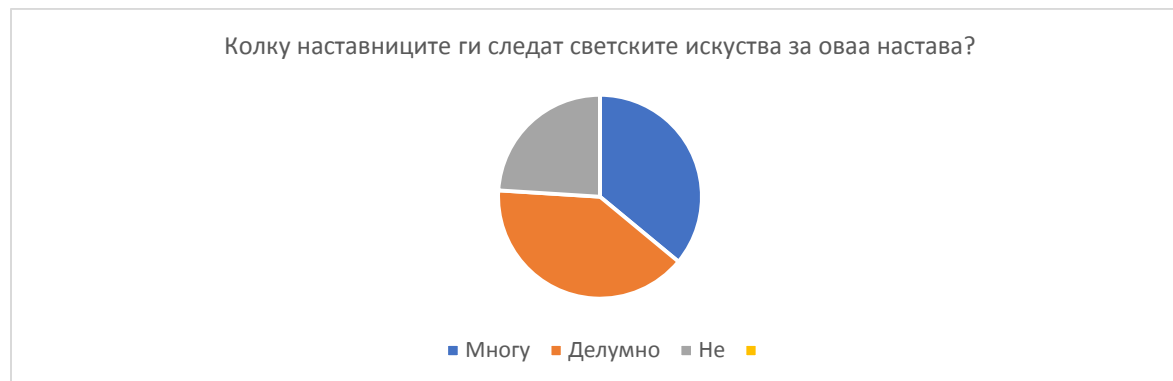
Со анализа на следното прашање односно *Колку наставниците ги следат светските искуства за оваа настава?*, одговорени од 25 родители дојдов до следниве резултати: 9 одговориле дека наставниците **многу** ги следат светските трендови, 10 родители односно 40% одговориле дека наставниците **делумно** ги следат светските искуства, 6 од родителите, одговориле дека наставниците **не** ги следат светските искуства и еден од родителите не дал никаков одговор на ова прашање.

Табела бр.10.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	9	10	6
Одговори на родители прикажан со процент	36%	40%	24%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во

Графикон бр.9

Со анализа на овие одговори, поголемиот број од родителите, 40% сметаат дека наставниците делумно ги применуваат светските искуства во оваа настава.

1.10. Колку често се организираат манифестации во училиштето на Вашето дете, посветени на децата со пречки во развојот?

На десетото прашање *Колку често се организираат манифестации во училиштето на Вашето дете, посветени на децата со пречки во развојот?*, одговориле 25 родители од четирите основни училишта, и тоа, 3 или 10% дека се организираат **многу** често манифестации за децата со пречки во развојот, 15 родители или 60% одговориле дека **делумно** се организираат манифестации, 7 родители или 30% одговориле дека **не** се организираат никакви манифестации, и еден од родителите е воздржан и не дал никаков одговор на ова прашање.

Табела бр.11.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	3	15	7
Одговори на родители прикажан со процент	12%	60%	28%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во:

Графикон бр.10

Со 15 одговори од 25 родители, или 60%, може да дојдеме до заклучок дека родителите сметаат дека организирањето на манифестации за децата со пречки во розавојот не е често и дека тоа зазема делумен интерес.

1.11 Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1-најмногу придонесуваат а 3-најмалку придонесуваат).

-нивно активно вклучување во редовната настава_____

-нивно пасивно следење на редовната настава_____

-нивно вклучување во животот на училиштето_____.

Табела бр.12.

Активности	f	Ранг
Нивно активно вклучување во редовната настава	17	1
	3	2
	3	3
Нивно пасивно следење на редовната настава	17	3
	2	2
	2	1
Нивно вклучување во животот на училиштето	12	1
	4	2
	0	3

Од прикажаните податоци може да видиме дека за

- првата активност, 17 родители сметаат дека таа е рангирана како прва, 3 родители како втора и 3 родители како трета;

- втората активност, 17 родители ја рангирале како трета, 2 родители како втора и 2 родители како прва и

- третата активност, 12 родители ја сметаат за прво рангирана, 4 родители за второ рангирана и ниту еден родител не ја сместил во трето рангирана.

1.12. Колку сте задоволни од напредокот на Вашето дете во однос на совладување на знаењата?

На прашањето *Колку сте задоволни од напредокот на Вашето дете во однос на совладување на знаењата?*, од 26 испитаници од 4 основни училишта, 18 од нив, односно 70% одговориле дека се многу задоволни од напредокот на своето дете, 8 од нив, односно 30% одговориле дека се делумно задоволни од напредокот на своето дете во поглед на совладување на знаењата, и со одговор **не**, односно дека не се задоволни немаме ни еден испитаник.

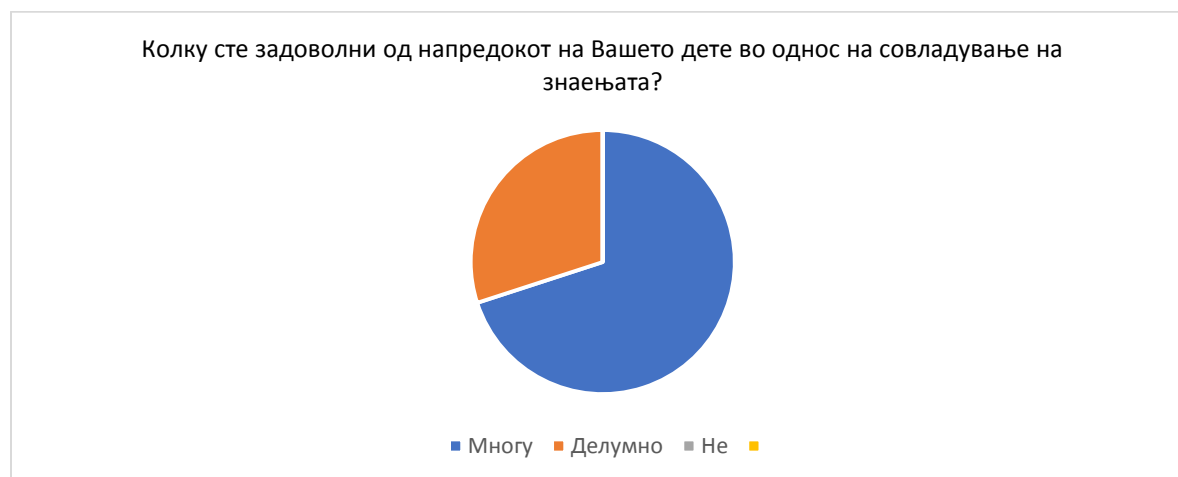
Табеларно прикажано може да се погледне во

Табела бр.13.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	18	8	0
Одговори на родители прикажан со процент	70%	30%	0%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во:

Графикон бр.11

По анализа на ова дванаесето прашање можеме да дојдеме до заклучок дека родителите се **многу** задоволни со напредокот на знаењето на нивното дете.

1.13. Колку сте задоволни со соработката со наставничката на Вашето дете?

На прашањето *Колку сте задоволни со соработката со наставничката на Вашето дете?*, од 26 испитаници / родители на деца со посебни потреби, 19 родители или 71% од испитаниците одговориле дека се **многу** задоволни од соработката со наставничката, 5 или 18% од родителите одговориле дека се **делумно** задоволни и двајца испитаници или околу 9% дека **не** се задоволни од соработка со наставникот.

Табеларно овие податоци се поставени во следнава табела:

Табела бр.14.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	19	5	2
Одговори на родители прикажан со процент	73%	19%	8%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во:

Графикон бр.12

Со анализа и со добиени 72% од одговорите за *многу*, можеме да дојдеме до заклучок дека родителите се задоволни со соработката со наставниците на своите деца.

1.14. Колку сте задоволни од соработката со директорката на училиштето?

Со обработка на одговорите на последното прашање од прашалникот за родители, *Колку сте задоволни од соработката со директорката на училиштето?*, од 26 родители дојдовме до овие бројки, 17 родители или 65% од испитаниците одговориле дека многу се задоволни од соработка со директорката, 3 испитаници или 10% одговориле дека делумно се задоволни и 6 од родителите одговориле дека не се задоволни од соработката со директорката.

Табеларен приказ можете да пронајдете во следната:

Табела бр.15.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на родители прикажан со број	17	3	6
Одговори на родители прикажан со процент	65%	12%	23%

Графички прикажани овие резултати може да ги проследиме во:

Графикон бр.13

Според добиените 65%, можеме да дојдеме до заклучок дека родителите многу се задоволни од соработката со директорот на училиштето. Овие резултати ја потврдуваат нашата хипотеза дека **директорите соработуваат со родителите на овие деца.**

2. Интерпретација на резултатите од анкетаирањето на наставниците

2.1. Колку во вашата работа го користите светското искуство за организирање на вашата воспитно образовна работа?

Првото прашање од прашалникот за наставници, *Колку во вашата работа го користите светското искуство за организирање на вашата воспитно-образовна работа?*, на кое од 66 наставници од 4 основни училишта, одговорија 65, и тоа: со **многу** 17 или 26% од наставниците, со делумно одговорија 48 наставници или 74% од испитаниците, никој не одговори со не, односно дека не користат никакво светско искуство.

Табеларно прикажни се овие резултати:

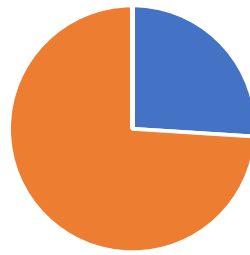
Табела бр.16

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	17	48	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	26%	74%	0%

Графички приказ

Графикон бр.14

Колку во вашата работа го користите светското искуство за организирање на вашата воспитно образовна работа?

■ Многу ■ Делумно ■ Не ■

Според анализираниите податоци можеме да дојдеме до сознание дека наставниците **делумно** користат светски искуства во својата работа.

2.2. Колку учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата?

Второто прашање е *Колку учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата?* и на него од 66 испитаници, 19 одговорија дека **многу** се оптоварени децата со посебни потреби, процентуално за многу се определија 29% од испитаници, за **делумно** се определија 44 испитаници, процентуално прикажано тоа е 66% од целокупниот број анкетирани и 3 за **не**, односно 5% дека учениците со посебни потреби не се оптоварени.

Прикажано во табела тоа изгледа вака:

Табела бр.17

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	19	44	3
Одговори на наставниците прикажани со процент	29%	66%	5%

Како изгледа графички може да погледнете во

Графикон бр.15

Според овие прикази јасно е дека поголемиот број испитувачи се изјасниле дека сметаат оти децата со пречки во развој **делумно се оптоварени**.

2.3. Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?

На прашањето *Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?*, од 66 наставници, 18 или 27% одговориле дека учениците со посебни потреби имаат голема мотивација за учество во наставата, 47 испитаници или 71% одговориле дека **делумно** се заинтересирани и само 2% или 1 наставник смета дека овие ученици **не** се мотивирани за учество во наставата.

Овие одговори ќе можете да ги проследите со табеларен и графички приказ:

Табела бр.18

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	18	47	1
Одговори на наставниците прикажани со процент	27%	71%	2%

Графички приказ

Графикон бр.16

Според овие прикази јасно можеме да согледаме дека мнозинството мисли дека децата со посебни потреби **делумно се мотивирани** за учество во наставата.

2.4. Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?

На четвртото прашање *Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?* од 66 наставници кои одговорија на мојот анкетен лист, 45 или 68% штиклираа дека децата со посебни потреби **многу** сакаат да учат со други деца, за **делумно** се определија 21 наставник или 32% од испитаниците и на акетните листови никој не обележа **не** како одговор на ова прашање.

Можете табеларниот приказ да го видите во табелата бр.19 и графичкиот приказ во Графикот бр.17.

Табела бр.19

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	45	21	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	68%	32%	0%

Графички приказ бр.17

Според анализираните прашалници, можеме да заклучиме дека 68% се одлучиле за многу, односно дека желбата на овие деца да учат со другите деца е голема.

2.5. Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?

На следното прашање, *Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?*, од 66 наставници од 4 основни училишта, 23% или 15 наставници одговориле дека интересот кој го покажуваат за следење на наставата е **многу** голем, 77% или 51 наставник го означиле **делумно** како одговор на ова прашање и ниеден **не** одговорил дека немаат интерес.

Следи табеларен (табела бр.20) и графички приказ (графикон бр.18) со цел повоочливо согледување на одговорите:

Табела бр.20

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	15	51	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	23%	77%	0%

Графикон бр.18

Со 77% дојдовме до заклучок дека наставниците сметаат дека децата со посебни потреби имаа **делумна мотивација**.

2.6. Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?

На прашањето *Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?*, од 66 наставници, 35 или 53% одговорија дека **многу** големо значење има примената на различни активности, **делумно** одговорија 29 наставници или 44% и за **не** се одлучија 3% или 2 наставници.

Табеларен и графички приказ следи:

Табела бр.21

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	35	29	2
Одговори на наставниците прикажани со процент	53%	44%	3%

Графикон бр.19

Според одговорите на наставниците на шестото прашање, дојдовме до заклучок, дека примената на различни активности овозможува полесно совладување на знаењата.

2.7. Колку Вие им помагате во работата на овие деца?

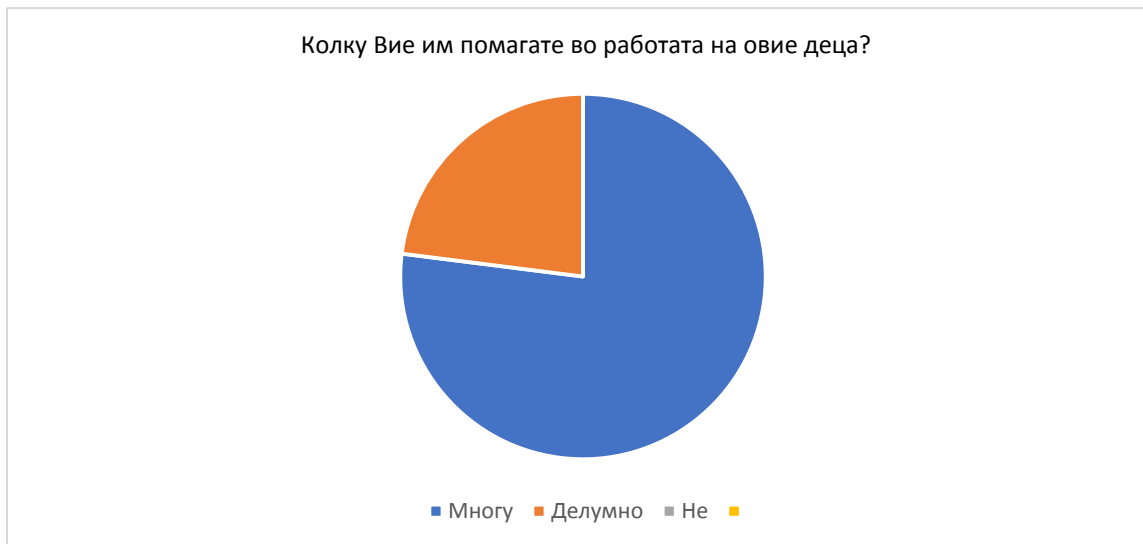
Одговорите добиени од седмото прашање *Колку Вие им помагате во работата на овие деца?* од анкетниот лист на наставници во четирите основни училишта покажуваат дека од 66 наставници, 51 или во проценти претставено 77% одговориле дека **многу** им помагаат на овие деца, 15 или во проценти претставено 23% дека **делумно** помагаат на овие деца и ниеден не смета дека **не** помага.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава табела:

Табела бр.22.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	51	15	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	77%	23%	0%

Графикон бр.20

По обработката на податоците, дојдовме до информација дека поголемиот дел од испитаниците, односно 77% од нив сметаат дека им помагаат на децата со посебни потреби.

2.8. Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1 - најмногу придонесуваат, а 3 - најмалку придонесуваат).

-нивно активно вклучување во редовната настава ____

-нивно пасивно следење на редовната настава ____

-нивно вклучување во животот на училиштето ____

Табела бр.23

Активности	f	Ранг
Нивно активно вклучување во редовната настава	18	1
	15	2
	6	3
Нивно пасивно следење на редовната настава	21	3
	9	2
	9	1
Нивно вклучување во животот на училиштето	21	1
	14	2
	4	3

Од прикажаните податоци може да видиме дека:

- За првата активност, 18 наставници сметаат дека таа е рангирана како прва, 15 наставници како втора и 6 наставници како трета.

- За втората активност, 21 наставник ја рангирале како трета, 9 наставници како втора и 9 наставници како прва.

- За третата активност, 21 наставник ја сметаат за прворангирана, 14 наставници за второ рангирана и 4 наставници за трето рангирана.

2.9. Колку Вие имате поддршка и помош во вашата работа од директорот на училиштето?

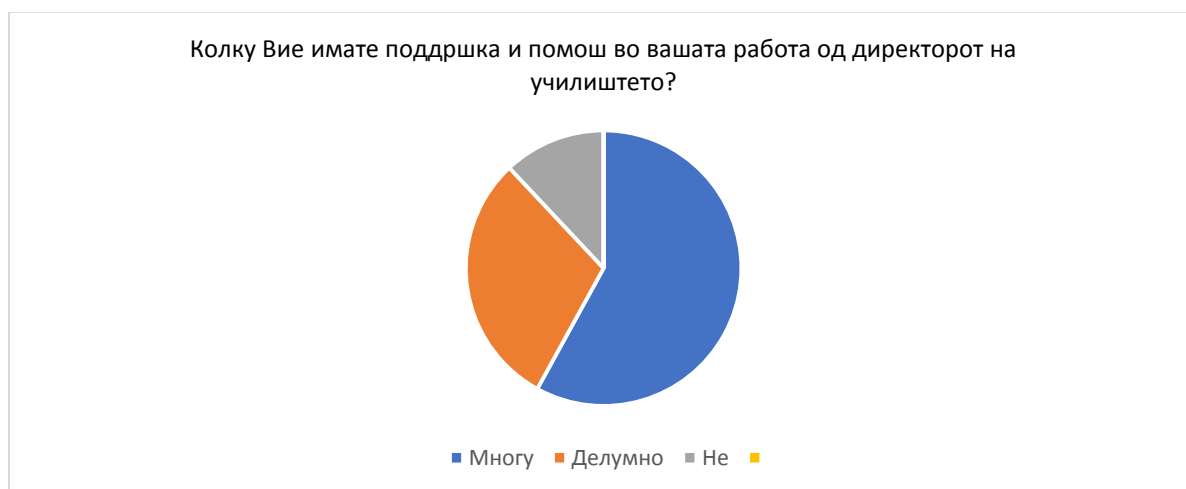
Одговорите добиени од следново прашање *Колку Вие имате поддршка и помош во вашата работа од директорот на училиштето?*, од собраните 66 анкети од четирите основни училишта, 38 наставници, односно процентуално прикажано 58%, се изјасниле дека имаат голема поддршка и помош од директорот, 20 наставници, односно 30% од испитаниците одговориле дека имаат делумно поддршка и помош од директорот, а 8 наставници, процентуално прикажано е 12%, се изјасниле дека немаат поддршка и помош од директорот.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава:

Табела бр.24

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	38	20	8
Одговори на наставниците прикажани со процент	58%	30%	12%

Графикон бр.21

Според анализата и приказите можеме да согледаме дека поголемиот дел од наставниците се одлучиле дека имаат голема помош и поддршка од директорот.

2.10. Колку често организирате манифестации во вашето одделение посветени на децата со пречки во развојот?

Одговорите добиени на десеттото прашање *Колку често организирате манифестации во вашето одделение посветени на децата со пречки во развојот?*, анкетните листови кои беа поделени во четири основни училишта, покажаа дека 26%, односно 17 наставници мислат дека **многу** често организираат манифестации за деца со посебни потреби, 59% или 39 наставници одговориле дека **делумно** организираат манифестации и 15% или 10 наставници дека воопшто **не** организираат манифестации.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава:

Табела бр.25

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	17	39	10
Одговори на наставниците прикажани со процент	26%	59%	15%

Следи и графички приказ:

Графикон бр.22

Според поголемиот број одговори можеме да дојдеме до заклучок дека 59% од наставниците делумно организираат манифестации кои се посветени на децата со посебни потреби.

2.11. Колку сметате дека е важна вашата соработка со родителите на овие деца?

Според одговорите на анкетата спроведена во четири основни училишта, во која учествуваа 66 наставници, на единаесеттото прашање *Колку сметате дека е важна вашата соработка со родителите на овие деца?*, 79%, односно 52 наставници одговориле

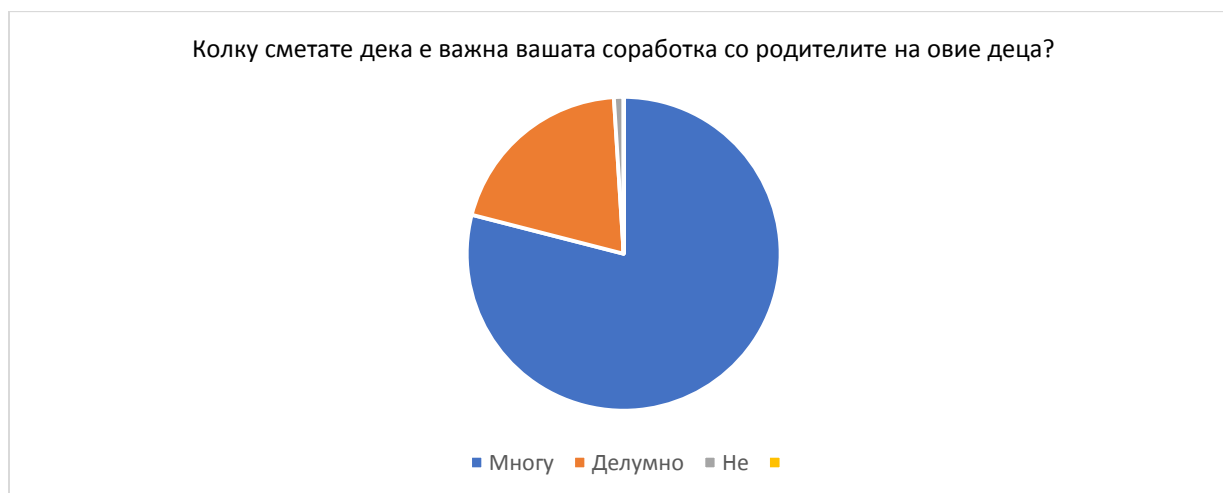
дека многу е важна соработката со родителите, 20% или 13 наставници одговориле дека е делумно важна и 1%, односно 1 наставник одговорил дека не е важна.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава:

Табела бр.26.

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	52	13	1
Одговори на наставниците прикажани со процент	79%	20%	1%

Графикон бр.23

Според одговорите на поголемиот број наставници, можеме да согледаме дека многу е важна соработката со родителите на децата со посебни потреби.

2.12.Колку вашето училиште претставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?

Според одговорите на дванесеттото прашање *Колку вашето училиште претставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?*, од 66 испитаници од четирите основни училишта во Скопје, 40 наставници, односно 60% одговориле дека училиштето

претставува голем предизвик, а 26 наставници, односно 40% одговориле дека училиштето претставува делумен предизвик за родителите како избор за нивното дете, и ниеден не одговорил со не на ова прашање.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава:

Табела бр.27

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	40	26	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	60%	40%	0%

Графикон бр.24

Според тоа дека поголемиот број наставници се одлучиле за одговорот многу, може да заклучиме дека наставниците сметаат дека нивното училиште претставува предизвик за родителите.

2.13. Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовна настава?

На прашањето *Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовна настава?*, од анкетните листови кои беа поделени во четирите основни училишта,

од 66 наставници, 42 наставници, претставено како процент 64%, одговориле дека родителите многу се заинтересирани да го запишат своето дете во редовна настава, 24 наставници, процентуално претставено 36% одговориле дека родителите делумно се заинтересирани да го запишат своето дете во редовна настава и ниеден не одговорил дека родителот не е заинтересиран.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава:

Табела бр.28

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	42	24	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	64%	36%	0%

Графикон бр.25

Според анализата на одговорите и според поголемиот број одговори можеме да согледаме дека наставниците сметаат дека родителите се заинтересирани за запишување на своето дете во редовна настава.

2.14. Колку вклучувањето на овие деца во редовната настава го оправдувате како придобивка на современото образование?

На последното прашање од анкетните листови за наставници поделени на наставниците во основните училишта ги добивме овие бројни податоци како одговори на прашањето, 30 од наставниците, односно 45% одговориле дека вклучувањето на децата со

посебни потреби е придобивка, 36 од наставниците, односно 55% одговориле дека е делумна придобивка од современото образование и ниеден не одговорил дека тоа не претставува придобивка.

Табеларно овие податоци се претставени во следнава табела:

Табела бр.29

	Многу	Делумно	Не
Одговори на наставниците прикажани со број	30	36	0
Одговори на наставниците прикажани со процент	45%	55%	0%

Графикон бр.26

Според анализа на одговорите, можеме да дојдеме до заклучок дека наставниците делумно го одобруваат како придобивка на современото образование вклучувањето на децата со посебни потреби.

3. Интерпретација на резултатите од анкетањето на директорите

3.1. Колку во вашата работа го користите светското искуство за менаџирање на вашата воспитно-образовна установа?

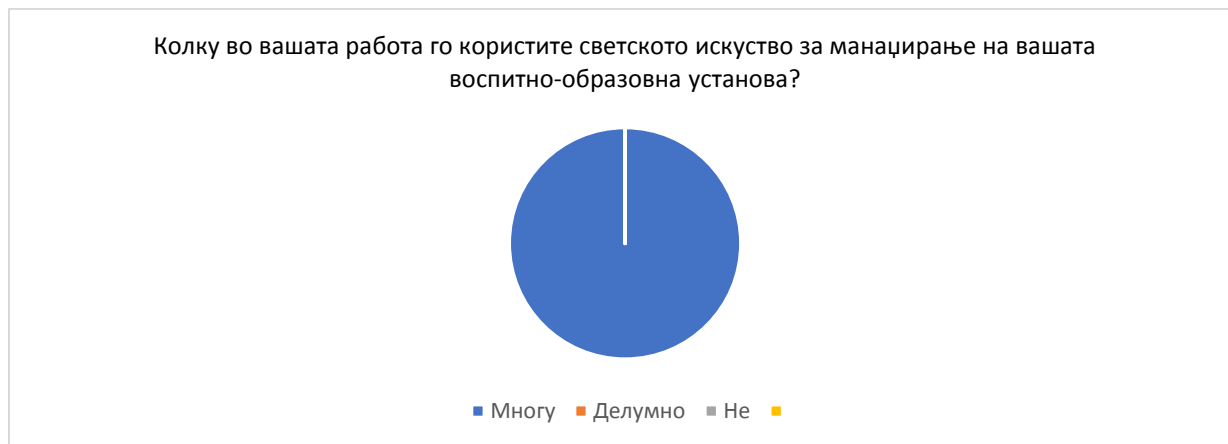
На првото прашање од прашалникот за директори, *Колку во вашата работа го користите светското искуство за менаџирање на вашата воспитно-образовна установа?*, поделен во четири основни училишта, четворицата директори на училиштата се определија за **многу**, односно со 100% го одбележале одговорот дека во менаџирањето на основното училиште ги користат многу светските искуства, одговори **делумно** и **не** немаме, односно 0%.

Табеларен и графички приказ со овие податоци може да погледнеме во табелата бр.30 и графиконот бр.27

Табела бр.30

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	4	0	0
Одговори на директори прикажани со процент	100%	0%	0%

Графикон бр.27

Преку анализа на одговорите можеме да дојдеме до заклучок дека директорите во основните училишта многу ги користат светските искуства.

3.2. Колку учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата?

Резултатите добиени од второто прашање *Колку учениците со прчки во развојот се оптоварени во наставата?*, од прашалникот за директори, спроведен во четири основни училишта, покажуваат дека од 4 директори, 1 директор одговорил дека децата со пречки во развојот многу се оптоварени, а во проценти тоа е 25%, 2 директори одговориле дека децата делумно се оптоварени, односно 50%, а 1 директор одговорил дека не се оптоварени.

Табеларен приказ може да проследиме во

Табела бр.31

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	1	2	1
Одговори на директори прикажани со процент	25%	50%	25%

Графикон бр.28

Според дадените одговори, може да согледаме дека според директорите децата со посебни потреби делумно се оптоварени со наставата.

3.3. Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?

На третото прашање *Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?* од прашалникот за директори, од 4 директори 3, односно 75% одговориле дека децата со посебни потреби многу се мотивирани за учество во наставата, 1 директор или 25% одговорил дека се делумно и ниеден или 0% дека овие деца не се заинтересирани.

Табеларен приказ на овие резултати:

Табела бр.32

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	3	1	0
Одговори на директори прикажани со процент	75%	25%	0%

Графикон бр.29

Според дадените одговори може да согледаме дека поголем дел одговориле дека децата со посебни потреби имаат голема мотивација за учество во редовната настава.

3.4. Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?

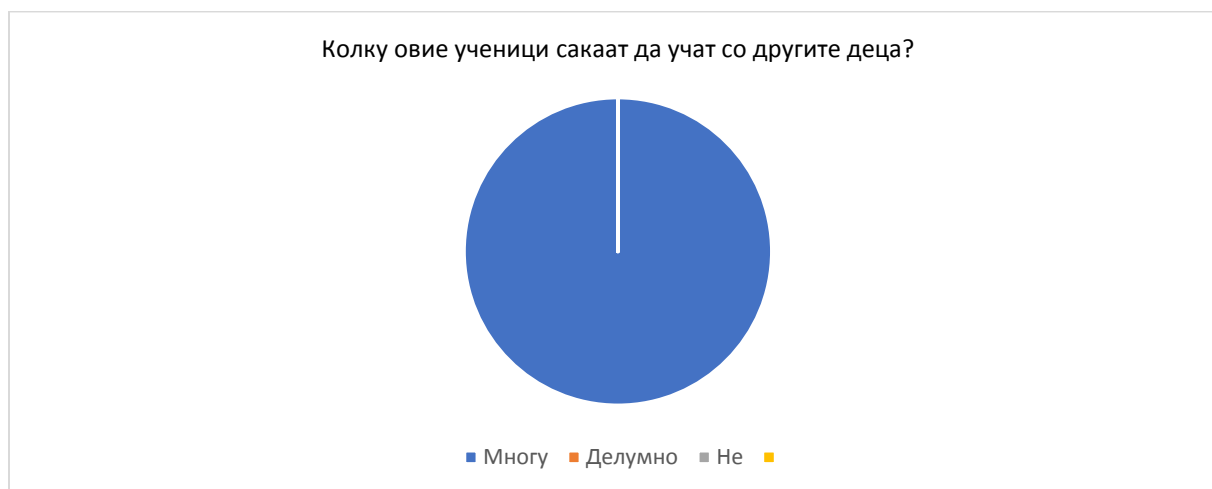
Резултати од прашањето *Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?*, од прашалникот спроведен во 4 основни училишта се следниве, 100% или 4 директори одговориле дека учениците со посебни потреби многу сакаат да учат заедно со другите деца, а нема одговори делумно и неодговорени со 0%

Табеларно прикажани овие резултати изгледаат вака:

Табела бр.33

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	4	0	0
Одговори на директори прикажани со процент	100%	0%	0%

Графикон бр.30

Според дадените одговори може да согледаме дека директорите одговориле дека децата со посебни потреби многу се мотивирани за учење заедно со другите деца.

3.5. Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?

На петтото прашање *Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?* од прашалникот за директори, ги добивме следниве резултати: 2 директори или 50% одговориле дека децата со посебни потреби покажуваат голем интерес за следење на наставата, 2 директори, односно 50% одговориле дека децата покажуваат делумен интерес за следење на наставата, а одговор не немаме добиено на ова прашања, т.е. 0%.

Табела бр.34

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	2	2	0
Одговори на директори прикажани со процент	50%	50%	0%

Графикон бр.31

Со анализа на одговорите дојдовме до сознание дека подеднакво директорите сметаат дека учениците со посебни потреби покажуваат многу и делумно интерес за следење на наставата.

3.6. Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?

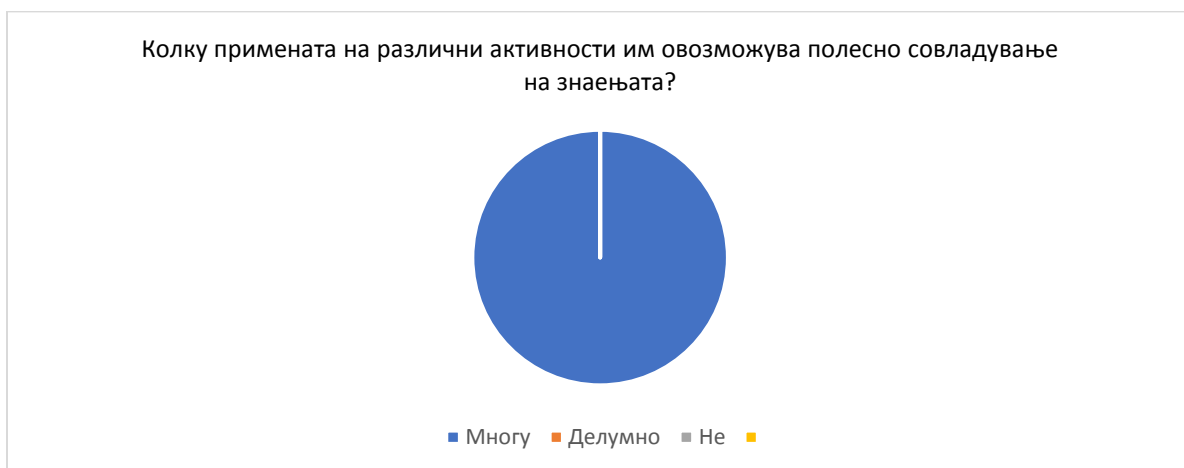
Според резултатите на следново прашање *Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?* од прашалникот за директори, од 4 директори 4 одговориле дека примената на различни активности многу придонесува за совладување на знаењата, во проценти покажан тој резултат е 100%, доколку за одговорите **делумно** и **не** имаме 0, односно 0%.

Табеларен и графички приказ за овие резултати:

Табела бр.35

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	4	0	0
Одговори на директори прикажани со процент	100%	0%	0%

Графикон бр.32

Со анализа на резултатите од ова прашање, може да согледаме дека директорите сметаат дека примената на разновидни активности е од голема важност за совладување на новите знаења.

3.7. Колку Вие им помагате на наставниците во работата со овие деца?

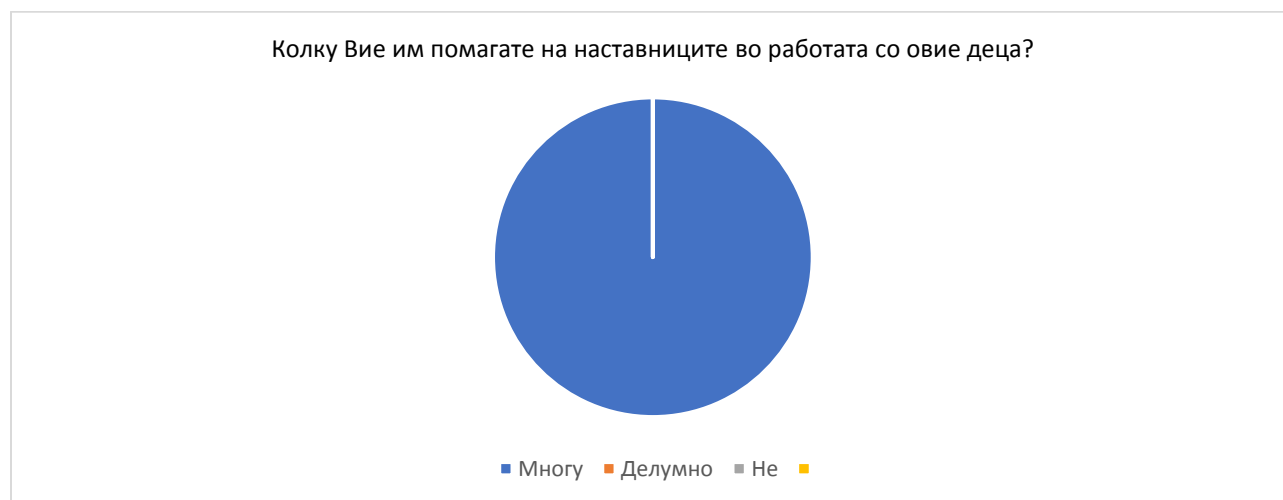
На седмото прашање *Колку Вие им помагате на наставниците во работата со овие деца?* ги добивме следниве резултати: од 4 директори на основни училишта, 4 се изјаснија дека многу им помагаат на наставниците, процентуално прикажан тој резултат е 100%, а за одговорот делумно имаме 0, односно 0% одговори и за одговорот не имаме 0% одговори.

Табеларно прикажани одговорите изгледаат вака:

Табела бр.36

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	4	0	0
Одговори на директори прикажани со процент	100%	0%	0%

Графикон бр.33

Според резултатите може да согледаме дека директорите им пружаат голема помош на своите наставници.

3.8. Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1 - најмногу придонесуваат, а 3 - најмалку придонесуваат).

-нивно активно вклучување во редовната настава ____

-нивно пасивно следење на редовната настава ____

-нивно вклучување во животот на училиштето ____

Табела бр.37

Активности	f	Ранг
Нивно активно вклучување во редовната настава	4	1
	0	2
	0	3
Нивно пасивно следење на редовната настава	3	3
	1	2
	0	1
Нивно вклучување во животот на училиштето	4	1
	0	2
	0	3

Од прикажаните податоци може да видиме дека за

- првата активност, сите 4 директори сметаат дека таа е рангирана како прва;
- втората активност, 3 директори ја рангирале како трета, а 1 директор како втора и
- третата активност, сите 4 директори ја сметаат за прво рангирана.

Директорите во рангирањето на дадените активности за поквалитетно реализирање на наставата на децата со пречки во развојот, подеднакво како прво рангирани ги

издвоиле: нивно активно вклучување во редовната настава и нивно вклучување во животот на училиштето.

3.9. Колку Вие ги насочувате Вашите наставници да ги следат светските искуства за ваквата настава?

Резултатите од прашањето Колку Вие ги насочувате Вашите наставници да ги следат светските искуства за ваквата настава?, од 4 основни училишта се следниве: 3 директори односно 75% одговориле дека им даваат насоки на наставниците за да ги следат светските искуства, 1 директор или 25% одговорил дека делумно ги насочува своите наставници и ниеден или 0% не одговорил дека нема таква навика.

Табеларен приказ на овие резултати:

Табела бр.38

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	3	1	0
Одговори на директори прикажани со процент	75%	25%	0%

Графикон бр.34

Со анализа на овие резултати согледуваме дека директорите им даваат насока на своите наставници да ги следат светските искуства за наставата за деца со посебни потреби.

3.10. Колку често организирате манифестации во Вашето училиште посветени на децата со пречки во развојот?

Резултати од следното прашање Колку често организирате манифестации во Вашето училиште посветени на децата со пречки во развојот?, од 4 основни училишта се следниве: 25% односно 1 директор одговорил дека многу често организира манифестации поврзани со децата со пречки во развој, 50% или 2 дирекотра одговориле дека делумно организираат манифестации посветени за децата со пречки во развој и 25% односно 1 директор одговорил дека не организира често манифестации посветени за децата.

Табеларен приказ на овие резултати:

Табела бр.39

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	1	2	1
Одговори на директори прикажани со процент	25%	50%	25%

Графикон бр.35

Според резултатите од ова прашање може да согледаме дека директорите делумно организираат манифестации посветени за децата со посебни потреби.

3.11. Колку сметате дека е важна Вашата соработка со родителите на овие деца?

На единаесеттото прашање *Колку сметате дека е важна Вашата соработка со родителите на овие деца?* Од прашалникот за директори, спроведен во 4 основни училишта, ги добивме следниве резултати: 75% или 3 директори одговориле дека многу е важна соработката со родителите, 25%, односно 1 директор одговорил дека делумно е важна соработката со родителите и 0%, односно не добив одговор дека не е важна соработката.

Табеларен приказ на резултатите:

Табела бр.40

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	3	1	0
Одговори на директори прикажани со процент	75%	25%	0%

Графикон бр.36

Според резултатите од 11-тото прашање можеме да согледаме дека односот родител- директор е од голема важност.

3.12. Колку Вашето училиште претставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?

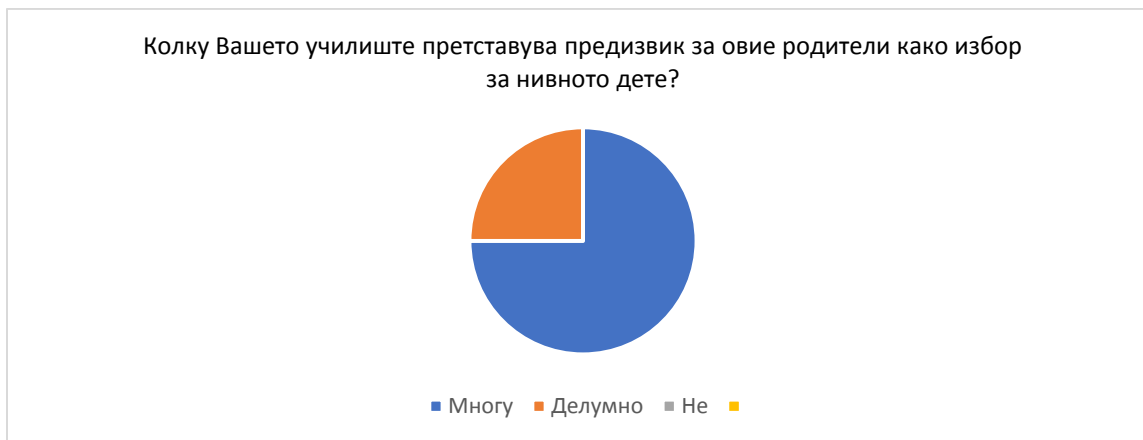
Резултатите од следново прашање *Колку Вашето училиште претставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?* од прашалникот за директори, спроведен во 4 основни училишта, се следниве: 3 директори или 75% одговориле дека училиштето претставува голем предизвик, 1 директор или 25% одговориле дека нивното училиште претставува делумен предизвик и ниеден директор, односно 0% дека не претставува предизвик.

Табеларен приказ може да погледнеме во:

Табела бр.41

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	3	1	0
Одговори на директори прикажани со процент	75%	25%	0%

Графикон бр.37

Според резултатите може да согледаме дека директорите сметаат дека нивното училиште претставува голем предизвик како избор за нивното дете.

3.13. Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовната настава?

На 13. прашање *Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовната настава?* од прашалникот, ги добивме следниве резултати: 3 директори или 75% одговориле дека родителите многу се заинтересирани за запишување на своето дете во редовна настава, 1 директор одговорил дека родителите делумно се заинтересирани за упис на своето дете во редовна настава, што всушност претставува 25% од вкупниот број на одговори и ниеден, односно 0% одговориле дека нема заинтересираност на родителите.

Табеларно прикажани тие резултати:

Табела бр.42

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	3	1	0
Одговори на директори прикажани со процент	75%	25%	0%

Графички приказ:

Графикон бр.38

Според одговорите на директорите може да согледаме дека интересот на родителите да го запишат своето дете со пречки во развојот во редовна настава е голем.

3.14. Колку вклучувањето на овие деца во редовната настава го оправдувате како придобивка на современото образование?

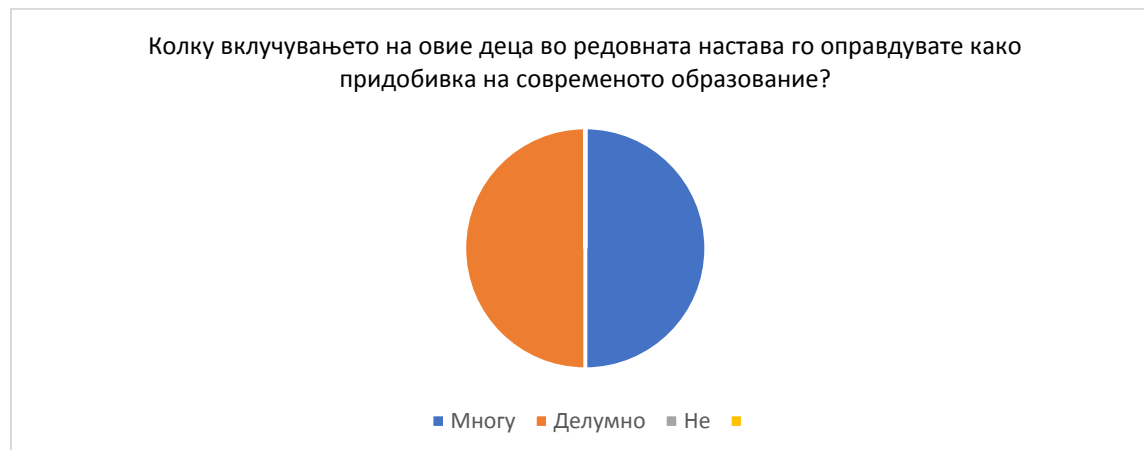
На последното прашање од прашалникот за директори поделен во 4 основни училишта во Скопје, ги добивме следниве резултати: 2 директори или 50% одговориле дека вклучувањето на овие деца е голема придобивка на современото образование, 2 директори или 50% одговориле дека вклучувањето на деца со посебни потреби е делумна придобивка на современото образование, а ниеден, односно 0% сметаат дека не е никаква придобивка.

Табеларен и графички приказ:

Табела бр.43

	Многу	Делумно	Не
Одговори на директори прикажани со број	2	2	0
Одговори на директори прикажани со процент	50%	50%	0%

Графикон бр.39

Според одговорите на директорите може да согледаме дека нивното мислење е поделено или 50% вклучувањето на овие деца во редовната настава многу го оправдуваат како придобивка на современото образование и 50% делумно го оправдуваат.

4. Интерпретација на резултатите од интервјуто на дефектологот Марија Ангелевска

Во рамките на воспитно-образовниот систем во Република Македонија, во работата на основните училишта се вклучени и дефектолозите. Нивната работа е токму во насока на помагање на децата со посебни потреби.

Во ова наше истражување вклучивме и едно интервју со дефектологот во основното училиште „Гоце Делчев“, госпоѓа Марија Ангелевска. Таа ни ја објасни својата работа и на кој начин им помага на овие ученици.

Во нејзиното училиште има повеќе деца кои имаат некакви тешкотии, но само 5 од нив се со дијагноза. Односно со пет од нив таа како дефектолог работи, според ИОП (Индивидуален образовен план), а на другите им помага за време на часовите, по потреба.

Таа ни даде објаснување за тоа каква е постапката за изработување на ИОП:

„Откако ние ќе добиеме дијагноза за детенцето, која е составена од шифри според МКВ (Меѓународна статистичка класификација), која може да се состои од една, две, три, па и повеќе дијагнози, на состанок со целата стручна служба се составува Индивидуален образовен план со кој се детерминираат целите кои ќе се постигнат за определен временски период. ИОП треба да е потпишан, односно одобрен од наставик, дефектолог, директор и родител.“

Во своето интервју таа ни го објасни и односот на родителите на овие ученици:

„За родителите најтешко е нивното дете да е означено како различно, односно да има некаква етикета. Најголем предизвик е да им објасниме дека со тоа негирање најголема штета претрпуваат нивните деца, бидејќи им се поставуваат образовни цели кои за нив се превисоки и резултираат само со намалување на мотивацијата и енергијата за секој аспект на образованиот процес.“

За нејзината соработка со наставниците и директорот на училиштето таа се пофали и истакна дека сето тоа е во насока на што полесно и поуспешно адаптирање и чувствување на овие ученици во редовната настава и во училиштниот живот воопшто.

„Јас лично не можам да се пожалам на никаков проблем во поглед на соработката со наставниците. За целиот тој процес да биде што поуспешен, соработката со секој поединец е многу важна. Под соработка подразбирам и помош, разбирање и прифаќање на детето. Исто така наставникот е важен во потпомагање на социјализацијата на детето со посебни потреби во неговата училица, односно со другите ученици.

За тоа како директорот како менаџер на воспитно-образовната установа може да влијае позитивно и успешно врз прилагодувањето на овие ученици на училишната средина и врз нивното успешно вклучување во наставата и училишните случувања, таа го пофали односот на нејзината директорка Наде Молеровиќ, како вистински другар со овие ученици.

„Инклузијата според Законот е задолжителна во секое училиште. Но според Законот не е поставен односот на директорот или на кој и да било друг член кон детето со ПП. Сакам да кажам дека да тој може да е вклучен во школскиот систем, но не во целина. Јас лично сум презадоволна од односот на директорката кон овие дечиња, како моќен мотивациски говорник, таа влева енергија во нив. Така, една од работите која директорот може да ја направи, е да биде што поблизок до своите ученици, особено тие со ПП. Бидејќи тие всушност се оние на кои најпотребно им е тоа. Како негативни елементи на менаџирањето на едно училиште ќе ги издвојам сторгоста, резервираноста и ладниот дистанциран однос. За поуспешно менаџирање на едно училиште, во однос на дечињата со ПП, треба да се работи на подобрување на сите услови, како образовни така и прилагодување на условите на училиштето. На пример, нашето училиште е прво кое постави лифт и рампа за полесна мобилност на една наша ученичка со церебрална парализа. Треба да се потруди и целиот менаџерски тим, децата да се почувствуваат дека се вреднувани, почитувани и оти, иако се различни, се прифатени. На пример, на 3.12 е денот на деца со посебни потреби, па така во нашево училиште се организира работилница, каде ќе се изучуваат зборови со знаковен јазик.“

Заклучок

Менаџментот како универзален, современ процес бара од менаџерот максимално и правилно да ги искористи своите овластувањето и одговорноста што ја има со функцијата.

Менаџерот треба правилно да ја насочи својата моќ, за да успее да го извлече најдоброто од вработените во институцијата со која управува.

Децата најдобро се развиваат кога вистински и природно се вклучени во сопственото учење. Средината треба да ги поттикнува да соработуваат, да истражуваат и да создаваат.

Улогата на менаџерот е да го насочи инклузивниот тим да определи правилни цели, почитувајќи ги индивидуалните потреби и зајакнувајќи го кооперативното учење.

Вклучувањето на семејството во образованието на сопствените деца е од посебно значење и треба да се одвива во две насоки: од училиштето во домашни услови и обратно од дома во училиште.

Вклученоста на децата со посебни образовни потреби во воспитно-образовниот процес треба да им обезбеди еднаквост и квалитет во реализација на наставата. За да функционира тоа во најдобра насока, најзначајна улога има менаџерот на училиштето кој ја следи, мотивира и ја помага работата на својот наставен кадар.

И како што е темата на нашето истражување, треба да се организира **училиште по мерка на секое дете**.

Со финалните сознанија до кои дојдовме во нашево истражување, заклучуваме:

- Директорите во основните училишта многу ги користат светските искуства, што секако е услов за поквалитетно, посовремено и полесно образование на учениците со пречки во развојот.

Според директорите децата со посебни потреби делумно се оптоварени со наставата и со развојот на воспитно-образовниот процес треба да се оди во насока на олеснување и тој да претставува задоволство за овие ученици.

- Поголем дел од директорите одговориле дека децата со посебни потреби имаат голема мотивација за учество во редовната настава, што претставува основен елемент за успешно напредување на овие ученици.

- Директорите забележале дека децата со посебни потреби многу се мотивирани за учење заедно со другите деца и тие да се почувствуваат како дел од одделението.

- Подеднакво директорите сметаат дека учениците со посебни потреби покажуваат многу и делумно интерес за следење на наставата.

- Директорите сметаат дека примената на разновидни активности е од голема важност за совладување нови знаења.

- Директорите им даваат голема помош на своите наставници.

- Директорите им даваат насока на своите наставници да ги следат светските искуства за наставата за деца со посебни потреби.

- Директорите делумно организираат манифестации посветени за децата со посебни потреби.

- Односот родител- директор е од голема важност.

- Директорите сметаат дека нивното училиште претставува голем предизвик како избор за нивното дете.

- Интересот на родителите да го запишат своето дете со пречки во развојот во редовна настава е голем.

- Ставот на директорите за вклучувањето на овие деца во редовната настава е поделен, половина многу го оправдуваат како придобивка на современото образование, а другата половина делумно го оправдуваат.

Библиографија

- Гоцевски, Трајан (2007), „Образовен менаџмент“. Скопје, Филозофски факултет.
- Каравидиќ С.(2006), „Менаџмент у образовању“, Филозофски факултет, Институт за педагогију и андрагогију, Београд
- Каравидиќ С. (2016), Чукановиќ Каравидиќ М., „Менаџмент“, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд
- Петковски Константин (1998), „Менаџмент во училиште (што треба да се знаеи умее за успешно да се води училиштето)“, Скопје, Просветен работник.
- “Straight talk from the world’s top business leaders: managing change: lessons learned”, (2007), Harvard Business School Press. Превод од англиски јазик - Маријан Петков - („Научени лекции - искрени совети од врвни светски лидери – Управување со промените“), Култура, Скопје.
- Службен весник на РМ број 12/02
- Службен весник на РМ број 172/11
- Станичиќ С., „Менаџмент у образовању“, сопствено издание, Риека
- Трајковска Весна (2004), „Директорот како креатор на ефективно и ефикасно училиште“, Во публикација „Воспитни крстопати“, год. 9, бр. 84, (стр. 20-25).
- Чуљак, Ч.(2013), „Оспособљавање и усавршавање школског менаџмента“, Факултет друштвених знаности, Мостар.
- <http://www.bro.gov.mk/>
- <http://www.poslovnaznanja.com/>
- <http://www.schools.edu.mk/>
- <http://www.prosveten.mk/>

<http://www.mon.gov.mk/>

<http://www.seminarski-diplomski.co.rs/PEDAGOGIJA/Deca-sa-posebnim-potrebama.html>

<http://www.chrcr.org.mk/index.php/mk/proekti/uciliste-po-merka-na-deteto-istrazuvanje.html>

<http://bro.gov.mk/?q=mk/obrazovanie-za-deca-so-posebni-potrebi>

<https://dzlp.mk/en/node/3537>

https://www.unicef.org/tfymacedonia/macedonian/resources_19042.html

<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Konvencija%20za%20pravata%20na%20licata%20so%20invalidnost.pdf>

<http://fvm.ukim.edu.mk/documents/Nacionalna-programa-za-razvoj-na-obrazovaniето-vo-Republika-Makedonija-2005-2015.pdf>

<http://resursencentar.mk/wp-content/uploads/2018/05/Бариери-за-образовна-инклузија-на-децата-со-посебни-потребни-РЕСУРСЕН-ЦЕНТАР.pdf>

http://pefprints.pef.uni-lj.si/3145/1/Caf_B_Disertacija.pdf

[https://www.educationdevelopmenttrust.com/~media/EDT/Reports/Research/2016/r-disabilities-rwanda-report.pdf](https://www.educationdevelopmenttrust.com/~/media/EDT/Reports/Research/2016/r-disabilities-rwanda-report.pdf)

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4673542/>

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwipkb-r_t3fAhWGnhQKHYPsDrgQFjACegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fuss.upol.cz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F01%2FLudikova-Ruzickova-Current-topics-in-special-education-research-at-Padagogic-Faculty-of-UPOL-1.doc&usg=AOvVaw1ykTUxuBABI97ay5ibXytt

ПРИЛОЗИ

Рената Сердоз

Магистрант на последипломски студии

Универзитет на Југоисточна Европа-Факултет за јазици, култура и комуникации,
менаџмент на образование-Тетово

Прашалник за директори

Прашалников е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд.

Истражувањето се врши за да се утврди улогата на менаџментот на воспитно-образовните установи, во кои се вклучени деца со пречки во развојот.

Ве молам, внимателно прочитајте ги прашањата и искрено одговорете.

Според Вашето мислење, за секое прашање означете: многу, делумно, или не, со штиклирање.

Прашалников е анонимен и му е достапен само на истражувачот.

	Многу	Делумно	Не
1. Колку во вашата работа го користите светското искуство за менаџирање на вашата воспитно-образовна установа?	_____	_____	_____
2. Колку учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата?			

	Многу	Делумно	Не
3. Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?	_____	_____	_____
4. Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?			
5. Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?			
6. Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?			
7. Колку Вие им помагате на наставниците во работата со овие деца?			
<p>8. Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1-најмногу придонесуваат а 3-најмалку придонесуваат).</p> <p>-нивно активно вклучување во редовната настава _____</p> <p>-нивно пасивно следење на редовната настава _____</p> <p>-нивно вклучување во животот на училиштето _____</p>			

	Многу	Делумно	Не
9. Колку Вие ги насочувате Вашите наставници да ги следат светските искуства за ваквата настава?	_____	_____	_____
10. Колку често организирате манифестации во Вашето училиште посветени на децата со пречки во развој?			
11. Колку сметате дека е важна Вашата соработка со родителите на овие деца?			
12. Колку Вашето училиште преставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?			
13. Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовната настава?			
14. Колку вклучувањето на овие деца во редовната настава го оправдувате како придобивка на современото образование?			

Ви благодарам на соработката!

Рената Сердоз

Магистрант на последипломски студии

Универзитет на Југоисточна Европа-Факултет за јазици, култура и комуникации,
менаџмент на образование-Тетово

Прашалник за наставници

Прашалников е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд.

Истражувањето се врши за да се утврди улогата на менаџментот на воспитно-образовните установи, во кои се вклучени деца со пречки во развојот.

Ве молам, внимателно прочитајте ги прашањата и искрено одговорете.

Според Вашето мислење, за секое прашање означете: многу, или делумно, или не, со штиклирање.

Прашалников е анонимен и му е достапен само на истражувачот.

	Многу	Делумно	Не
1. Колку во вашата работа го користите светското искуство за организирање на вашата воспитно-образовна работа?	_____	_____	_____
2. Колку учениците со пречки во развојот се оптоварени во наставата?			

	Многу _____	Делумно _____	Не _____
3. Колку овие ученици се мотивирани за учествување во наставата?			
4. Колку овие ученици сакаат да учат со другите деца?			
5. Колку учениците со посебни потреби покажуваат интерес за следење на наставата?			
6. Колку примената на различни активности им овозможува полесно совладување на знаењата?			
7. Колку Вие им помагате во работата на овие деца?			
<p>8. Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1-најмногу придонесуваат а 3-најмалку придонесуваат).</p> <p>-нивно активно вклучување во редовната настава _____</p> <p>-нивно пасивно следење на редовната настава _____</p> <p>-нивно вклучување во животот на училиштето _____</p>			

	Многу	Делумно	Не
9. Колку Вие имате поддршка и помош во вашата работа од директорот на училиштето?			
10. Колку често организирате манифестации во вашето одделение посветени на децата со пречки во развој?			
11. Колку сметате дека е важна Вашата соработка со родителите на овие деца?			
12. Колку Вашето училиште преставува предизвик за овие родители како избор за нивното дете?			
13. Колку родителите се заинтересирани да го запишат своето дете во редовната настава?			
14. Колку вклучувањето на овие деца во редовната настава го оправдувате како придобивка на современото образование?			

Ви благодарам на соработката!

Рената Сердоз

Магистрант на последипломски студии

Универзитет на Југоисточна Европа-Факултет за јазици, култура и комуникации,
менаџмент на образование-Тетово

Прашалник за родители

Прашалников е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд.

Истражувањето се врши за да се утврди улогата на менаџментот на воспитно-образовните установи, во кои се вклучени деца со пречки во развојот.

Ве молам, внимателно прочитајте ги прашањата и искрено одговорете.

Според Вашето мислење, за секое прашање означете: многу, или делумно, или не, со штиклирање.

Прашалников е анонимен и му е достапен само на истражувачот.

Регион _____

Националност _____

Образование _____

	Многу	Делумно	Не
1. Колку вклучувањето на Вашето дете во редовната настава имаше значење при изборот на училиштето?	_____	_____	_____

	Многу	Делумно	Не
2. Колку ја оправдувате идејата за вклученост на децата со попреченост во редовното образование?	_____	_____	_____
3. Колку Вашето дете сака да посетува настава во редовно училиште, во иста паралелка со другите деца?			
4. Колку имавте проблеми при уписот на Вашето дете во редовно училиште?			
5. Колку Вашето дете покажува интерес за следење на редовната настава?			
6. Колку Вашето дете е мотивирано за активно учествување во редовната настава?			
7. Колку Вие сте вклучени во образовниот процес?			
8. Колку примената на разновидни активности овозможува полесно адаптирање на Вашето дете?			

	Многу	Делумно	Не
9. Колку наставниците ги следат светските искуства за оваа настава?	_____	_____	_____
10. Колку често се организираат манифестации во училиштето на Вашето дете, посветени на децата со пречки во развојот?			
<p>11. Рангирајте ги активностите кои сметате дека придонесуваат за поквалитетно реализирање на нивната настава (од 1 до 3, 1-најмногу придонесуваат а 3-најмалку придонесуваат).</p> <p>-нивно активно вклучување во редовната настава _____</p> <p>-нивно пасивно следење на редовната настава _____</p> <p>-нивно вклучување во животот на училиштето _____</p>			
12. Колку сте задоволни од напредокот на Вашето дете во однос на совладување на знаењата?			
13. Колку сте задоволни од соработката со наставничката на Вашето дете?			
14. Колку сте задоволни од соработката со директорката на училиштето?			

Ви благодарам на соработката!

Интервју

Со Марија Ангелевска, дипломиран дефектолог, вработена во ОУ “Гоце Делчев”, Скопје

* Колку дечиња со посебни потреби имате во вашето училиште?

- Во нашето училиште има повеќе деца кои имаат некакви потешкотии, но само 5 од нив се со дијагноза. Односно со пет од нив јас како дефектолог работам, според ИОП (Индивидуален образовен план) а за останатите поаѓам за време на часовите, по потреба.

* Каква е постапката за изработување на ИОП?

- Откако ние како ќе добиеме дијагноза за детенцето, која е составена од шифри според МКВ (Меѓународна статистичка класификација), која може да се состои од една, две, три па и повеќе дијагнози, на состанок со целата стручна служба се составува Индивидуален образовен план со кои се детерминираат целите кои ќе се постигнат за определен временски период. ИОП треба да е потпишан, односно одобрен од наставик, дефектолог, директор и родител.

* Од аспект на родители, со какви предизвици се соочувате?

- За родителите најтешко е нивното дете да е означено како различно, односно да има некаква етикета. Најголем предизвик е да им објасниме дека со тоа негирање најголема штета претрпуваат нивните деца, бидејќи им се поставуваат образовни цели кои за нив се превисоки и резултираат само со намалување на мотивација и енергија за секој аспект на образованиот процес.

• Каква е вашата соработка со наставниците? Дали имате соработка со нив?

- Јас лично не можам да се пожалам на никаков проблем во поглед на соработка со наставниците. За целиот тој процес да биде што поуспешен, соработката со секој поединец е многу важна. Под соработка подразбирам и помош, разбирање и прифаќање на детето.

Исто така наставикот е важен во потпомагање на социјализацијата на детето со посебни потреби во неговата училица односно со останатите ученици.

- Каква е соработката со директорот? Дали тој може да некако да придонесе со своето менаџирање за поуспешно образование за дечињата со ПП? Дали може да дадете некаков пример?

- Инклузијата според Закон е задолжителна во секое училиште. Но според Закон не е поставен односот на директорот или на било кој останат член кон детето со ПП. Сакам да кажам дека да тој може да е вклучен во школскиот систем, но не во целина. Јас лично сум презадоволна од односот на директорката кон овие дечиња, како моќен мотивациски говорник, таа влева енергија во нив. Така, една од работите која директорот може да ја направи е да биде што поблизок до своите ученици, особено тие со ПП. Бидејќи тие се всушност оние на кои најпотребно им е тоа. Како негативни елементи на менаџирањето на едно училиште ќе ги издвојам сторгоста, резервираноста и ладен дистанциран однос. За поуспешно менаџирање на едно училиште, од страна на дечињата со ПП, треба да се работи на подобрување на сите услови, како образовни така и прилагодување на условите на училиштето. На пример; Нашето училиште е прво кое постави лифт и рампа, со цел полесна мобилност на една наша ученичка со церебрална парализа. Исто така и треба да се потруди целиот менаџерски тим, децата да се почувствуваат дека се вреднувани, почитувани и дека иако се различни се прифатени. На пример, на 3.12 е денот на деца со посебни потреби, па така во нашето училиште се организира работилница, каде ќе се изучуваат зборови со знаковен јазик.